

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκοσμία Πολιτική Οικονομία»**

Πολιτική βία και κοινωνικές μεταβολές

Βασιλόπουλος Γεώργιος

Κόρινθος, Οκτώβριος 2016

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations**

**Master Program in
« Global Political Economy »**

Political violence and social changes

Vasilopoulos George

Corinth, October 2016

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ_1: Προσδιοριστικά στοιχεία, βίας και πολιτική βία.....	8
1.1 Προσδιορισμός της βίας.....	9
1.2. Ορισμός της πολιτικής βίας.....	12
1.3 Το μονοπώλιο της βίας στην φιλελεύθερη δημοκρατία	14
1.4 Μορφές και διάκριση πολιτικής βίας.	23
1.4.1 Περιγραφική προσέγγιση.....	23
1.4.2. Λειτουργική διάκριση.....	25
1.4.3. Πολιτική και κοινωνική διάκριση	26
1.5 Αντιεξουσιαστική θεώρηση της βίας	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ_2: Αίτια πολιτικής βίας και νεοφιλελευθερισμός.....	29
2.1 Οικονομικές-κοινωνικές ανισότητες-εκπαίδευση.	32
2.2 Πολιτική αστάθεια	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ_3: Συνέπειες πολιτικής βίας.....	38
3.1 Στην οικονομία	38
3.2 Στους πολιτικούς θεσμούς-πολιτικές ελευθερίες- δημοκρατικά δικαιώματα.	40
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	47

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ακόλουθη εργασία γίνεται μια προσπάθεια προσδιορισμού των αιτιών της πολιτικής βίας στην νεοφιλελεύθερη δημοκρατία και των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την χρήση της στα δημοκρατικά δικαιώματα, την ελευθερία κλπ.

Σε αντίθεση με τα προτάγματα του φιλελεύθερου μοντέλου οργάνωσης της κοινωνίας για πλουραλισμό και την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών. Παρατηρείται μια περιστολή τους, που προκύπτει μέσα από νομοθετήματα, περιορισμό δημοκρατικών δικαιωμάτων, περιορισμό του κοινοβουλίου κ.α. Το γεγονός αυτό προκρίνεται στα γενικότερα πλαίσια του «πολέμου κατά τις τρομοκρατίας», των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και της ασφάλειας. Ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» έχει ξεκινήσει από την δεκαετία του '90. Και τα μέτρα αυτά δείχνουν να στοχεύουν στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας του νεοφιλελεύθερου κοινωνικό-οικονομικού μοντέλου οργάνωσης των κοινωνιών.

Αυτή η προσπάθεια βρίσκει αντίσταση από πολιτικές ομάδες τόσο αναρχικές όσο και αριστερές. Η αντίσταση προάγεται μέσα από τις ιδεολογικές αξίες και προτάγματα αυτών των ομάδων ενάντια στην νεοφιλελεύθερη κοινωνικοοικονομική οργάνωση. Ειδικότερα για τις αναρχικές πολιτικές ομάδες η χρήση πολιτικής βίας δείχνει να είναι σαν ένα είδος άμυνας και ηθικής δικαίωσης εναντία στις κοινωνικές, οικονομικές και ταξικές ανισότητες που προκύπτουν από το νεοφιλελευθερισμό.

ABSTRACT

The following report is to determine the causes of political violence in liberal democracy and the results obtained from the use of democratic rights, freedom etc.

Unlike the spearhead of the liberal model of organizing society pluralism and the free movement of ideas. There is a the reduction arising through legislation, restricting democratic rights, restriction of parliament etc. This qualifies the general context of the "war on terror", emergency and safety. The "war on terror" initiated from the 90s. And these measures seem to be aimed at ensuring the sustainability of neoliberal socio-economic organization of societies model.

This attempt finds resistance from political groups both anarchist and leftist. The resistance is promoted through the ideological values and spearhead these groups against the neoliberal socioeconomic organization. Especially for anarchist political groups use political violence seems to be like a kind of defense and moral vindication against the social, economic and class inequalities resulting from neoliberalism.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια ολοκλήρωσης των μεταπτυχιακών σπουδών στο πρόγραμμα «παγκόσμια πολιτική οικονομία». Το αντικείμενο που πραγματεύεται είναι η πολιτική βία και οι κοινωνικές μεταβολές που έχουν ανακύψει μέσα από τον οικονομισμό που διέπει την κοινωνική οργάνωση των νεοφιλελεύθερων δημοκρατιών. Αφορμή στάθηκε το γεγονός ότι η βία αποτελεί ένα διαχρονικό ζήτημα από την σύσταση του αστικού κράτους μέχρι και σήμερα. Αλλά και ο γενικότερος προσδιορισμός ως τρομοκρατία, πράξεων πολιτικής βίας που απορρέουν και έχουν ως στόχο την αποκατάσταση αδικιών.

Στην πρώτη ενότητα δίδονται οι ορισμοί της βίας και της πολιτικής βίας ώστε να γίνει κατανοητό το λεπτό αλλά και σημαντικό όριο διάκρισης τους. Επίσης προσδιορίζεται το γενικότερο σκεπτικό που διακρίνει την νεοφιλελεύθερη δημοκρατία και των εργαλείων που διαθέτει ώστε να προστατεύεται από τις «διαμαρτυρίες». Παρόλα αυτά το νεοφιλελεύθερο μοντέλο οργάνωσης της κοινωνίας απαιτεί την αποποίηση εξουσιών από το κράτος στοιχείο που σαφώς έχει επίδραση πάνω του ως οντότητα. Ακολουθεί μια διάκριση της πολιτικής βίας που αφορά τις τυπικές τις εκδηλώσεις, τις σχέσεις της με το σύστημα και την διάκριση της κοινωνικής από την πολιτική βία. Και τέλος η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της αντιεξουσιαστικής θεώρησης για την βία εναντία στην νεοφιλελεύθερη κρατική οργάνωση.

Στην δεύτερη ενότητα αναπτύσσονται οι αιτίες της πολιτικής βίας. Προσδιορίζεται ο όρος του νεοφιλελευθερισμού και των στοιχείων που συνέβαλαν στην εξάπλωση του σε σχεδόν όλο τον κόσμο. Αναλύεται, αρχικά η σχέση της με κοινωνικά φαινόμενα όπως η ανισότητα, η φτώχεια και η εκπαίδευση όπως αυτά προκύπτουν από την νεοφιλελεύθερη δημοκρατία. Στην συνέχεια, αναζητούνται οι πιθανές αιτίες που μπορεί να έχει στο ξέσπασμα της, η πολιτική αστάθεια.

Τέλος, περιγράφονται οι επιπτώσεις της πολιτικής βίας σε μια νεοφιλελεύθερη δημοκρατία στην οικονομία και τις διαφορετικές επιδράσεις που μπορεί να επιφέρει ανάλογα το επίπεδο καπιταλιστικής ανάπτυξης που μπορεί να βρίσκεται μια χώρα. Η

ενότητα ολοκληρώνεται με την επίδραση που έχει η πολιτική βία στους πολιτικούς θεσμούς (ελευθερία, δημοκρατικά δικαιώματα και πολιτικούς θεσμούς).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ_1: Προσδιοριστικά στοιχεία, βίας και πολιτική βία.

Αρκετοί είναι αυτοί που δεν διακρίνουν καμία διάφορα ανάμεσα στις έννοιες της βίας και της πολιτικής βίας. Κάποιοι μάλιστα φτάνουν στο σημείο να τις χαρακτηρίζουν και ως συμπληρωματικές, και να θεωρούν ότι η πολιτική βία αποτελεί συνέχεια και παρεπόμενο της απλής βίας. Αυτή η άποψη συμπληρώνεται από προσθήκες, όπως ότι η πολιτική βία αποτελεί το μέσον για τους εγκληματίες να επιτύχουν τους στόχους τους.

Από την άλλη πλευρά, αυτή των υποστηριχτών της διάκρισης των δυο εννοιών όπως ο Benjamin, αναφέρει ότι η “θεϊκή βία” μπορεί να έχει και θετική έννοια, γιατί απορρέει από δίκαια αιτήματα. Όπως και ο Sorel, που προσδιόριζε την χρήση της ως υποστηρικτή στην γενική απεργία, με απώτερο σκοπό την πτώση του κράτους. Παρ’ όλες τις διαφορετικές προσεγγίσεις ο αποκλειστικός φορέας άσκησης βίας από τις απαρχές δημιουργίας του αστικού κράτους είναι μοναχά αυτό.

Η λέξη «βία» έχει ρίζες από την λατινική *violentia*, που σημαίνει «ορμή», δηλαδή παθιασμένος και με ανεξέλεγκτη δύναμη. Ωστόσο, η έννοια της βίας συχνά συγχέεται με εκείνη της «παραβίασης», από το λατινικό *violare*, που σημαίνει «παραβάση». Έτσι, οι περισσότερες απόπειρες προσδιορισμού της βίας κλίνουν στο να συνδυαστούν με τη σωματική βία και την παραβίαση.

1.1 Προσδιορισμός της βίας.

Ο Tyavwase et al (2013), προσδιορίζουν την βία ως παράνομη και μη εξουσιοδοτημένη πράξη ώστε να εξαναγκαστεί κάποιος παρά τη θέληση του να πραγματοποιήσει τις επιθυμίες αυτών που κάνουν χρήση της.

Ο Wade (1971), αναφέρεται στην βία με την χρήση εννοιών όπως αυτές “της δύναμη”, “του τραυματισμού”, “της ατίμωσης” και “της παραβίασης”.

Ο Laban (2002) αντιλαμβάνεται την βία ως “κάθε είδους φυσική, συμβολική, ψυχολογική ή δομική δύναμη που ασκείται από κάποιον ή κάποια ομάδα, σε κάποιον άλλον ή σε κάποια άλλη ομάδα. Ο ορισμός αυτός, θυμίζει κάποια φυσική δράση, που συμβολίζεται ως «δύναμη» και είναι εντυπωσιακή λόγω των δύο χαρακτηριστικών. Το πρώτο είναι ότι δεν αναφέρετε η πηγή αυτής και πιθανόν να εννοεί την δομική βία που απορρέει από την κοινωνία και το δεύτερο στοιχείο είναι η αναφορά στο όχι μόνο δηλωτικό στοιχείο της σωματικής βίας αλλά και την λειτουργία αυτής που θα μπορούσε να εξακριβωθεί όχι από την έμμεση παρατήρηση. Laban (2002).

Χαρακτηριστικός είναι και προσδιορισμός από τον Honderich (2002) που ορίζει τη βία ως “χρήση σωματικής βίας που τραυματίζει, προκαλεί ζημιές μέσω της παραβίασης τόσο σε ανθρώπους άλλα και σε πράγματα”.

Το λεξικό της Οξφόρδης (2010), ορίζει ως βία: *Την άσκηση σωματικής βίας, έτσι ώστε να προκαλέσει τραυματισμό ή ζημιά σε πρόσωπα ή ιδιοκτησία. Ακόμα αναφέρεται σε ενέργεια ή συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από βία, επεξεργασία ή χρήση της ώστε να τείνει να προκαλέσει σωματική βλάβη ή δια της βίας παρέμβαση στην προσωπική ελευθερία.*

Ως βία συνδυαστικά με τα παραπάνω μπορεί να οριστεί, η σωματική, η ψυχολογική και λεκτική κακοποίηση που δημιουργεί ψυχολογικό ή σωματικό πόνο. Είναι η χρήση μιας μορφής εξουσίας, που ασκείται σε κάποιο θύμα για να διατηρήσει τον έλεγχο της συμπεριφοράς του και αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων του.

Η βία θεωρείται, ότι είναι δυνατόν τουλάχιστον στις σύγχρονες κοινωνίες, εάν η χρήση της αφηθεί στη διακριτική ευχέρεια των πολιτών, να προκαλέσει κοινωνικές αναστατώσεις και να προσβάλει τις θεμελιώδεις δημοκρατικές αρχές όπως η

ελευθερία, η ισότητα και η δικαιοσύνη, σε βάρος προφανώς των ασθενέστερων πολιτών.

Τα παραπάνω αποτελούν και την βασική αιτία που η άσκησή της συντελείται σε ένα πρώτο επίπεδο, αποκλειστικά και μόνο από εξουσιοδοτημένους φορείς της οργανωμένης κοινωνίας σε κρατική φιλελεύθερη οντότητα. Όμως αποκλειστικά και μόνο μέσα σε αυστηρά καθορισμένο πλαίσιο το οποίο προσδιορίζει τις αρμοδιότητες και τα όρια αυτής.

Για τους πολίτες η άσκηση βίας, γίνεται ανεκτή μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως στην περίπτωση απόκρουσης, απειλούμενης απώλειας ιδιοκτησίας και σε περιπτώσεις υπεράσπισης του εαυτού τους ή κάποιου άλλου συμπολίτη από άδικη επίθεση εναντίον τους. Κουράκης (2006).

Επίσης, όπως αναφέρει ο Benjamin (2014) στο *“Για μια κριτική στην βία”*, περίπτωση που επιτρέπεται η χρήση βίας, αποτελεί και η μορφή του κατοχυρωμένου δικαιώματος της απεργίας, αναφέρει χαρακτηριστικά *“ότι η οργανωμένη εργατική τάξη αποτελεί το μοναδικό υποκείμενο δικαίου που έχει δικαίωμα άσκησης βίας”*. Το δικαίωμα αυτό παραχωρήθηκε όταν πια ήταν αναπόφευκτο από το κράτος, αλλά παρακρατήθηκε το δικαίωμα κήρυξης της καταχρηστικής.

Τα παραπάνω όπως αυτά προσδιοριστικά στην βάση των περιπτώσεων που ανακύπτουν και επιβάλουν την χρήση βίας, απαιτούν, η ασκούμενη βία να εκτελείται εντός ορίων προσδιοριζόμενων από το νόμο, των εθιμικών κανόνων και των αρχών της αναγκαιότητας και της αναλογίας. Σε διαφορετική περίπτωση που δεν περιβάλλεται η χρήση της από τα προαναφερθέντα εκπίπτει και χαρακτηρίζεται ως αξιόποινη πράξη.

Μέσα από αυτήν την αυστηρή οριοθέτηση της, ο νομοθέτης στοχεύει, όχι μόνο να εκμηδενίσει τις αποσταθεροποιητικές για την κοινωνική τάξη ενέργειες μεταξύ πολιτών, από την χρήση βίας, αλλά και να προστατεύσει από τέτοιες εκδηλώσεις το έννομο αγαθό της προσωπικής ελευθερίας των πολιτών και τα έννομα αγαθά όπως για παράδειγμα της ιδιοκτησία στην περίπτωση βίαιης απώλεια της. Κουράκης (2006).

Το 17^ο αιώνα σε μια περίοδο διαμόρφωσης του συγχρόνου κράτους όπου και η σύγχρονη πολιτικής φιλοσοφία διαμόρφωνε τις συνθήκες ώστε να αποκτήσει την

σημερινή του ταυτότητα. Ο Τόμας Χομπς προσδιορίζει την “φυσική κατάσταση” ως μέρος της βίας, χαρακτηριστικά αναφέρει ότι σε αυτήν η ζωή του ανθρώπου είναι «μοναχική, φτώχ, αθλία, κτηνώδης και σύντομη», όπου επικρατή ο πόλεμος των πάντων κατά των πάντων.

Ο John Locke στην μελέτη του για το κοινωνικό συμβόλαιο αποκόπτει την βία από την φυσική κατάσταση, αναγνώριζε τη βία και τα ζητήματα αυτής κατά την μεταβολή από την προ-πολιτική κατάσταση σε κατάσταση κοινωνικού συμβολαίου. Αρχικά, στην φυσική κατάσταση αναγνωρίζει σε αντίθεση με το Χομπς την ύπαρξη θεμελιωδών φυσικών δικαιωμάτων (ζωή, ελευθερία, υγεία, υπαρχόντων). Για τον Locke τα ζητήματα της βίας μέσω ανταγωνισμών, ανασφάλεια και συγκρούσεων που παίρνουν την μορφή πολέμου προκύπτουν μέσα από την διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής της οποίας η βασική δυναμική πηγάζει μέσα από την ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων. Κριτομιλίδης (2014).

Παρόλα αυτά, η απομάκρυνση από την προ-πολιτική κατάσταση και την «επιτόλεια» βία μοιάζει αρκετά μακρινή και πια έχει διαμορφωθεί μια πολιτική κοινωνία πάνω σε μια κεντρική αρχή και παρέχει σε αυτήν το μονοπώλιο της νόμιμης χρήσης βίας, όπως αυτή προσδιορίζεται από τον Max Weber. Αυτή μπορεί να παρέχεται ως δύναμη για την κοινωνική ειρήνη αλλά δεν παύει να είναι βία.

Σήμερα η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτικών θεωρητικών αναφέρεται στην κρατική βία ως αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής ζωής. Κανείς δεν είναι απρόσβλητος από την πολιτική βία, είτε ζει σε μια πλούσια δυτική δημοκρατία, είτε σε μια χώρα που υπόκειται αργά σε οικονομική ανάπτυξη.

Η κατανόηση της πολιτικής βίας, αποτελεί αντικείμενο μελέτης και έρευνας για πολλούς κοινωνικούς επιστήμονες και πολιτικούς θεωρητικούς, χαρακτηριστικό είναι το μεγάλο πλήθος των βιβλίων και των άρθρων που έχουν συγγράφει πάνω στο ζήτημα. Bufacchi (2005).

Το πρόβλημα της βίας μπορεί να αποτελεί πρωταρχικό στοιχείο για την σωστή κατανόηση της πολιτικής ζωής, αλλά η έννοια της βίας παραμένει ασαφής και συχνά παρεξηγημένη. Ο Sorel το 1906 ανέφερε χαρακτηριστικά: «τα προβλήματα της βίας εξακολουθούν να παραμένουν πολύ ασαφή». Εξήντα χρόνια μετά η Arendt ανέφερε: «ότι η παρατήρηση του Sorel... ήταν τόσο αληθινή σήμερα όπως ήταν και

τότε». Τόσο η παρατήρηση του Sorel όσο και η επαναδιατύπωση της Arendt για την βία παραμένουν σε ισχύς όπως και τότε.

Η διάφορα έγκειται στο γεγονός ότι σήμερα, σε σύγκριση με τα χρόνια των Sorel και Arendt, υπάρχει πληθώρα μελετών, δεδομένων και ιστορικών παραδειγμάτων πάνω στο ζήτημα της βίας και τις πολιτικής βίας. Μέσα από πολλές και διαφορετικές εκφάνσεις της πολιτικής βίας, συμπεριλαμβανομένης της τρομοκρατίας, της πολιτικής ανυπακοής, της γενοκτονίας, του πόλεμου και των επαναστάσεων. Bufacchi (2005).

Όπως όμως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Straus (1999), οι κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες έχουν επεκτείνει την έννοια της βίας για να αγκαλιάσει “κάθε άδικη ή σκληρή κατάσταση ή κακομεταχείριση ενός ανθρώπου από κάποιον άλλο”.

1.2. Ορισμός της πολιτικής βίας

Η ελληνική νομοθεσία (ν. 3251/2004), χαρακτηρίζει ως τρομοκρατικά εγκλήματα τις «εκ προθέσεως πράξεις, οι οποίες εκ της φύσεως τους ή των συνθηκών τους είναι δυνατόν να προσβάλλουν σοβαρά χώρα ή διεθνή οργανισμό, με σκοπό, να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό, να εξαναγκάσει αδικαιολόγητα τις δημόσιες αρχές ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχουν από την εκτέλεση της, να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού». Αλιβιζάτος (1995).

Ο Gurr (1970) αναφέρει, ότι η πολιτική βία προσδιορίζει όλες τις συλλογικές επιθέσεις μέσα σε μια πολιτική κοινότητα ενάντια στο πολιτικό καθεστώς, στους φορείς της, συμπεριλαμβανομένων των ανταγωνιστικών πολιτικών ομάδων καθώς και των κατεστημένων φορέων της ή των πολιτικών τους.

Η πολιτική βία θα μπορούσε να προσδιοριστεί ως η συλλογική δράση που συνεπάγεται μεγάλη δύναμη ώστε να προκαλέσει ζημιά σε ένα αντίπαλο, προκειμένου η ομάδα αυτή να επιβάλει τους πολιτικούς της στόχους. Η πολιτική βία

είναι δυνατόν να περιλαμβάνει φαινόμενα που κυμαίνονται από τη μαζική διαμαρτυρία, τα πραξικοπήματα, την τρομοκρατία σε ταραχές, πογκρόμ, εθνοκάθαρση και γενοκτονία. Balcells (2015).

Ακόμα σύμφωνα με τον Hirschman (1970) η πολιτική βία ορίζεται ως μια επεισοδιακή αλληλεπίδραση μεταξύ των ομάδων κοινωνικής ταυτότητας που ασχολούνται με την συνεχή, επαναληπτική σχέση, μέσω της οποίας χρησιμοποιείται η οργανική δύναμη και έχει ως αποτέλεσμα το θάνατο ή τη ζημία σε άνθρωπο. Η πολιτική βία προσδιορίζεται ως εγγενώς πολιτικό στοιχείο, υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει συντονισμένες, συναισθηματικές ενέργειες από ιδιώτες σε ένα κοινωνικό πλαίσιο.

Σε μια πληρέστερη προσέγγιση που προκύπτει από τη διάκριση της πολιτικής από την κοινωνικής βίας προβαίνει ο Φεραγιόλι (2015) στο βιβλίο του “βία και πολιτική”. Χαρακτηριστικά αποδίδει στην πολιτική βία την σύνδεση της σχεδόν πάντα με την στρατηγική πρόθεση. Η βία που χαρακτηρίζεται ως πολιτική επιλέγεται σαν ειδική και αναγκαία μορφή επαναστατικής δράσης, στο ιδεολογικό πρότυπο της οποίας είναι παρούσα είτε σαν καθήκον είτε σαν αξία. Σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει η στρατηγική πρόθεση και το ιδεολογικό προσδιοριστικό στοιχείο δεν μπορεί να γίνει αναφορά σε πολιτική βία αλλά σε μια ποικιλόμορφη φαινομενολογία κοινωνικής βίας.

Ως πολιτική βία οι Keefner P. και Loayza N., (2008) ορίζουν την προμελετημένη χρήση ή απειλή χρήσης βίας από άτομα ή τοπικές ομάδες με απώτερο στόχο πολιτικά ή κοινωνικά ωφέλει μέσω εκφοβισμού ενός μεγάλου κοινού, εκτός του άμεσου θύματος. Αν και τα κίνητρα των ομάδων αυτών μπορεί να διακρίνονται από υποδιαιρέσεις, οι δράσεις τους προσδιορίζονται από ένα κοινό χαρακτηριστικό, επιθέσεις με μια από τις ακόλουθες μορφές: πειρατείες αεροπλάνων, απαγωγές, δολοφονίες, απειλές, βομβιστικές επιθέσεις και επιθέσεις αυτοκτονίας.

Η «πολιτική βία» χαρακτηρίζεται από διφορούμενες ερμηνείες και έννοιες. Ο ορισμός της περιλαμβάνει διαφωνίες και αυτό γιατί ο όρος «πολιτικός», σε συνδυασμό με τη «βία» προβάλλουν αμφισημίες και δυσκολία στο προσδιορισμό τους ως έννοιες. Balcells (2015).

1.3 Το μονοπώλιο της βίας στην φιλελεύθερη δημοκρατία.

Το φιλελεύθερο κράτος κατά τον Macpherson (1972) αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο για την διατήρηση-συντήρηση του καπιταλισμού ως κοινωνικοοικονομικό σύστημα που ανακύπτει και αναπροσδιορίζεται μέσω της ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Η φιλελεύθερη δημοκρατία είναι στην ουσία μια φιλελεύθερη κοινωνία προσθέτοντας σε αυτήν το δημοκρατικό δικαίωμα ψήφου.

Στις φιλελεύθερες δημοκρατίες οι σημαντικότεροι πολιτικοί παράγοντες είναι το κράτος, οι εταιρίες και οι επιστήμες. Οι κυβερνήσεις προωθούν τη νομοθεσία, τη δημιουργία της εξωτερικής πολιτικής και αποφασίζουν σχετικά με την πολιτική. Η κρατική γραφειοκρατία ασχολείται με την προετοιμασία και την εφαρμογή πολιτικών, καθώς και με την άσκηση της διοίκησης σε τομείς όπως η αστυνόμευση, η ευημερία και ο νόμος. Και το εκλογικό σύστημα προσδιορίζει τον ανταγωνισμό ανάμεσα στις πολιτικές δυνάμεις. Ginsberg (1982).

Οι πολιτικές ομάδες που διαθέτουν δύναμη συμμετάσχουν σε ανταγωνισμούς για την νομή της εξουσίας, κυρίως μέσω των εκλογικών αναμετρήσεων. Οι δράσεις των ομάδων αυτών δεν περιγράφονται με τον όρο διαμαρτυρία. Το στοιχείο της διαμαρτυρίας προσδιορίζει αριστερές και αναρχικές-αντιεξουσιαστικές πολιτικές ομάδες. Η αντίδραση πηγάζει από τα ιδεολογικά τους προτάγματα εναντίον στην φιλελεύθερη δημοκρατία. Οι διαμαρτυρίες αυτών των ομάδων, σε πλήθος ιστορικών παραδειγμάτων, ενέχουν δράσεις που προσδιορίζονται από την χρήση πολιτικής βίας.

Οι αναρχικές ρίζες, πολιτικής βίας μπορούν να προσδιοριστούν σε εξεγέρσεις σκλάβων στην αρχαιότητα, σε εξεγέρσεις αγροτών στη διάρκεια του Μεσαίωνα, στις γαλλικές επαναστάσεις του δέκατου όγδοου και δέκατου ένατου αιώνα, στην ρωσική επανάσταση στις αρχές του εικοστού αιώνα, αργότερα στην Ιαπωνία και στη συνέχεια στην Κίνα. Αλλά και στις σύγχρονες κοινωνίες όπως στην Ελλάδα, το Μεξικό, την Ιταλία κ.α. Οι παρεμβάσεις στις προαναφερθείσες χώρες διακρίνονται από απόπειρες κατά βασιλιάδων, βομβιστικές επιθέσεις, άγριες απεργίες κ.α.

Οι δραστηριότητες των κυρίαρχων πολιτικών ομάδων είναι μη βίαιες. Τις φιλελεύθερες δημοκρατίες δεν τις χαρακτηρίζει η άμεση βία, αλλά στηρίζονται σε

μεγάλο βαθμό στην συναίνεση ή την υποστήριξη που απολαμβάνουν από κοινωνικές ομάδες που ευημερούν μέσα σε αυτήν. Ακόμη, και στις μεγάλες πολιτικές διαμάχες των φιλελεύθερων δημοκρατιών, οι οποίες αποτελούν μια προσπάθεια μεταβολής της ισορροπίας δυνάμεων εντός του συστήματος, οι διαμάχες αυτές δεν έχουν να κάνουν με τις οργανωτικές αρχές του ίδιου του συστήματος.

Σε αντίθεση ο αναρχοσυνδικαλισμός επιδιώκει την ανατροπή του καπιταλισμού και τις γενικότερης αστικής κοινωνικής-οικονομικής. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαστικά απορριπτέες, αλλά οι αναρχοσυνδικαλιστές προτιμούν την άμεση δράση και ως τακτική τους έχουν πράξεις πολιτικής βίας που περιλαμβάνουν την δολιοφθορά και άγριες απεργίες. (www.spunk.org/library/writers/rocker/sp001495/rocker_as1.html).

Αυτό δεν σημαίνει ότι στις φιλελεύθερες δημοκρατίες δεν υπάρχουν τα κυρίαρχα όργανα που την στηρίζουν στην έσχατη ανάγκη. Η πολιτική βία από διαδηλωτές κρίνεται πάντοτε καταδικαστέα και συχνά αποκαλείται ως τρομοκρατία, σε αντίθεση με την βία από την αστυνομία ή το στρατό που επί το πλείστον περιβάλλεται από νομιμότητα.

Η πλήρης δύναμη του κράτους, όπως αυτή προσδιορίστηκε παραπάνω μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά διαδηλωτών, απείθαρχων συνδικάτων και γενικότερα ομάδων που δεν ακολουθούν τις αρχές του νεοφιλελευθέρου μοντέλου διακυβέρνησης. Έτσι είναι δυνατό να απειλούνται με διαγραφή από συνδικαλιστικές ενώσεις, δικαστικές περιπέτειες και αστυνομική βία. Σε αντίθεση με περιπτώσεις διεφθαρμένων πολιτικών, στελεχών επιχειρήσεων που σπάνια υπόκεινται τόσο σε έλεγχο και επιβολής ποινών, αλλά και εταιρείες που δεν απειλούνται με διαγραφή της ιδιωτικής περιουσίας τους. Parkin (1979).

Η ασυμμετρία είναι σαφής σε αυτό το σημείο για τις φιλελεύθερες δημοκρατίες, η χρήση του νόμου και της κρατικής εξουσίας που υποστηρίζεται από τις δυνάμεις που κάνουν χρήση της για να εμποδίσουν όσους αμφισβητούν τις κυρίαρχες ομάδες. Η δύναμη αυτή γίνεται αντικείμενο προστασίας της ατομική ιδιοκτησία και της ιεραρχικής εξουσίας που διατηρούν τις ίδιες κυρίαρχες ομάδες. (Martin B., 1994).

Η χρήση πολιτικής βίας για την καταστολή των διαφωνιών εντός φιλελεύθερης δημοκρατίας ήταν και είναι αρκετά συνηθισμένη. Αλλά οι επιπτώσεις αυτού του γεγονότος προσκρούουν στο επιχείρημα που απορρέει από «το δικαίωμα της διαμαρτυρίας» που προβάλλεται από τις φιλελεύθερες δημοκρατίες.

Η καταπίεση, τέτοιων διαμαρτυριών περικόπτει διακηρύξεις της φιλελεύθερης δημοκρατίας, για ελεύθερη και πλουραλιστική κοινωνία. Αν επιλεγεί αυτός ο τρόπος καταστολής, δηλαδή χρήση πολιτικής βίας, παρέχει υποστήριξη στις ιδέες των διαμαρτυρομένων και συνεπικουρεί τα επιχειρήματα του, σχετικά με την αιτιολόγηση της διαμαρτυρίας τους αλλά και ευρύτερου πολιτικού αγώνα, εναντία στην φιλελεύθερη δημοκρατία.

Στις φιλελεύθερες δημοκρατίες παρέχεται ένα μεγάλο εύρος εργαλείων για την καταστολή αντιδράσεων. Τα περισσότερα από αυτά σχετίζονται και εμπεριέχουν την αστυνομία και το στρατό, στοιχεία που αποτελούν τους θεματοφύλακες της προστασίας της «δικαιολογημένης βίας». Ο ρόλος της καταστολής στην φιλελεύθερη δημοκρατία αποτελεί βασικό πυρήνα της και συμβάλει με καθοριστικό τρόπο στην μη αμφισβήτηση της. Αυτό όμως δεν το ενστερνίζονται και το υποβαθμίζουν οι περισσότεροι θεωρητικοί της φιλελεύθερης κοινωνίας. McCamant (1984).

Για το αναρχικό κίνημα το σκεπτικό του σε σχέση με το κράτος παραμένει διαχρονικά αναλλοίωτο. Οι πολίτες πέφτουν θύματα της άκρατης κοινωνικής διαφθορά, των αναποτελεσματικών οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών, κρίσεων βαρβαρότητας, έλλειψης ευκαιριών και βαθιά ριζωμένων πρακτικών προώθησης πελατειακών σχέσεων και διαρκών περιστατικών αστυνομικής βίας και πατρωνίας.

Συμφώνα με τα παραπάνω αυτό που έχει σημασία είναι η αντίληψη της νεοφιλελεύθερης κρατικής λειτουργίας και όχι το γεγονός των βίαιων πρακτικών. Εάν το κράτος γίνεται αντιληπτό ως μια διεφθαρμένη, μηχανή χειραγώγησης και καταναγκαστικής υποταγής, τότε αυτή η αντίληψη θα είναι επαρκής για την υποστήριξη αναρχικών πρακτικών πολιτικής βίας. Glimenakis (2011).

Παρόλα αυτά το κρατικό μονοπώλιο της βίας (KMB), δείχνει τις τελευταίες δεκαετίες να υποχωρεί, όχι όμως να αδύνατη απλά να χάνετε από το προσκήνιο και

να επανεμφανίζεται με την παραμικρή παρεκτροπή του κοινωνικού σώματος με πολύ έντονα και βίαια χαρακτηριστικά. Αυτή η διαπίστωση μπορεί να εδράζεται από διαφορετικές αιτίες και να έχει εναλλακτικές αφετηρίες, αλλά το σημείο εκκίνησης εντοπίζεται στις δεκαετίες '80 και του '90. Η “υποχώρηση” στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην γενικότερη ευρύτερη κρίση της θεωρίας του κράτους μέσα από τον υποβιβασμό του υποδείγματος του κράτους από τις επιστήμες της κοινωνιολογίας όσο και της πολιτικής. Όπως παρατηρεί ο Καλύβας (2002), αυτή η κρίση της κρατικής θεωρίας σαφώς επιδρά και στο ΚΜΒ. Η κρατική θεσμική κρίση προκύπτει για δυο λόγους. Ο πρώτος από αυτούς, έχει αφετηρία τις δεκαετίες που προαναφέρθηκαν και την υπερβολική «παγκοσμιοποίηση», που επέδρασε πάνω στην κρίση της εθνικής κυριαρχίας και στη θεωρούμενη ως αποτυχία του έθνους-κράτους να ανταποκριθεί στον παραδοσιακό του ρόλο ως συγκεντρωτικού φορέα εξουσίας εντός μιας εδαφικής επικράτειας στοιχείο που παρεμπόδισε το κράτος από της «υποχρεώσεις» του. Δεύτερον, η εμφάνιση μεταμοντέρνων και μετα-δομιστικών κοινωνικών θεωριών, με έμφαση στην πολυμέρεια των μικροτεχνολογιών εξουσίας και τον περιορισμό της συγκρατητικότητας της κυριαρχικής εξουσίας του κράτους.

Το αποτέλεσμα των προαναφερθέντων διαδικασιών έχουν μετατοπίσει το επιστημονικό ενδιαφέρον και το κράτος δεν απολαμβάνει πια το μονοπώλιο της νόμιμης φυσικής βίας. Δεν έχει την δυνατότητα να αποτελέσει το κεντρικό πεδίο για την αναπαραγωγή μιας καπιταλιστικής-φιλελεύθερης ηγεμονίας.

Τα στοιχεία της κρίσης του κράτους, ως θεσμική οντότητα μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως:

1. Αποκυριαρχοποίησης. (Η αποδόμηση της θεωρίας των τριών στοιχείων της κυριαρχίας του κράτους).

Θα μπορούσε να οριστεί ως αποκυριαρχοποίησης, η μετάβαση της κυριαρχίας του κράτους στους φορείς, που υποδηλώνουν ότι η εξουσία διαμορφώνεται και προσδιορίζεται σε ένα δίκτυο άμορφης εξουσίας. Οι αναλύσεις για την κυριαρχία του κράτους που πρόεκυψε από την εδαφική επικράτεια, το ΚΜΒ και τον εθνικά καθορισμένο πληθυσμό, αποτελεί με το πέρασμα των χρόνων και την πολυπλοκότητα των αλληλεπιδράσεων των

κρατών τόσο με τους διεθνείς οργανισμούς όσο και μεταξύ τους, αντικείμενο αμφισβήτησης. Η θεώρηση της αποδυνάμωσης του κράτους, έχει ως ένausμα, το ότι η κυριαρχία του εξασθενεί στις συνθήκες της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων έχουν «μεταβιβαστεί» σε διεθνές επίπεδο. Kalyvas (2002).

2. Ατυποποίηση (Η νέα έμφαση στην τοπική αυτοδιοίκηση και την αστική διακυβέρνηση).

Μέρος της θεωρίας που αναφέρει τον περιορισμό των εξουσιών του κράτους αποτελεί και η νεοφιλελεύθερη έμφαση της παραχώρησης κρατικών αρμοδιοτήτων και της τοπικοποίησης. Τις τελευταίες δεκαετίες, παρέχοντας αρμοδιότητες και εξουσίες στην τοπική αυτοδιοίκηση, με την προϋπόθεση να αποτελέσουν τα νέα σημεία αναφοράς και χάραξης πολιτικών. Αυτές οι αρμοδιότητες στηρίχθηκαν και υιοθετήθηκαν τόσο από κρατικούς φορείς, όσο και από διεθνείς οργανισμούς (π.χ. ΕΕ, ΟΗΕ, ΟΟΣΑ). Τα νέα αυτά δόγματα που διέπουν την νεοφιλελεύθερη φιλοσοφία, μεταλλάσσουν την κλασική θεσμική δομή του πανίσχυρου κράτους το οποίο αγγίζει παράλληλα και την διαχείριση του ΚΜΒ. Brenne και Theodore (2002).

Η μετάλλαξη αυτή του κράτους προσδιορίζεται από κάποιες αλλαγές αστικού πολιτικού κοινοτισμού, που ξεκινούν από την αυτοδιοίκηση και μεταφέρονται ως την αστική ασφάλεια. Ward (2002).

Έτσι το κράτος αυτοπαρουσιάζεται ως μη παρεμβατικό, επιδιώκει μέσα από τη μεταβίβαση ευθυνών να αποσπάσει μορφές κοινωνικής συναίνεσης και να μετατρέψει την κοινωνική πολιτική σε ένα ουδέτερο πεδίο κοινωνικής δραστηριότητας, όπου δεν είναι πια ευδιάκριτοι οι φορείς άσκησης της.

3. Αποκυριαρχοποίησης (Η Ευρωπαϊκοποίηση ως διαδικασία αποεθνικοποίησης του κράτους).

Οι διαδικασίες ενοποίησης που εξελίσσονται μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο και αφορούν την ΕΕ, δείχνουν μια ακόμα προσπάθεια σε ένα ακόμα πεδίο στο οποίο γίνεται διακριτή η αποδυνάμωση του έθνους-κράτους. Ο

Χαμπερμανς (2006), αναγνωρίζει, ωστόσο, πως κατά τη μετατόπιση αποφάσεων από τα εθνικά όργανα στις διακρατικές επιτροπές προκύπτουν μία σειρά από δομικά, δημοκρατικά ελλείμματα, στα οποία δεν προωθούνται πολιτικές, αλλά γραφειοκρατικές λύσεις από μη εκλεγμένους εμπειρογνώμονες διάφορων Ευρωπαϊκών επιτροπών και συμβουλίων.

Η αδυναμία της θέσης της αποκυριαρχοποίησης στα πλαίσια της οικονομικής ενοποίησης που προτάσσει, κατανοεί την ΕΕ ως υπαρκτό ή δυνητικό πολιτικό αντίπαλο του κράτους. Το έθνος-κράτος καθορίζει όμως την πολιτική αρένα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι σε αυτό δεν επιδρά η διεθνοποίηση της οικονομίας και η συνδεμένη ανάγκη για πολιτική ενοποίηση.

Το αντίθετο μάλιστα, στις συνθήκες της οικονομικής διεθνοποίησης, το εθνικό κράτος γίνεται «εθνικό ανταγωνιστικό κράτος», και καλείται να ρυθμίσει την εγχώρια παραγωγική διαδικασία και τις εργασιακές σχέσεις, έτσι ώστε αυτές να καθορίζονται στα πρότυπα και με βάση το διεθνή καπιταλισμό. Το κράτος δεν εκχωρεί την κυριαρχία του στην ΕΕ, αλλά, με πραγματιστικό τρόπο, προσαρμόζεται στις ανάγκες της φιλελευθεροποίησης και στις σύνθετες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της απορρύθμισης, που είναι σημαντικές για την νέο-φιλελεύθερη δημοκρατική οργάνωση της κοινωνίας.

Όσον αφορά το ζήτημα που μας απασχολεί στην εν λόγω εργασία και το ότι το ΚΜΒ αποδυναμώνεται στα πλαίσια και τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκοποίησης, παραβλέπει ότι η ΕΕ μπορεί να υπάρξει μόνον εφόσον υπάρχει το εθνικό ΚΜΒ, το οποίο όχι μόνο δεν αποτελεί εμπόδιο σε αυτές τις διαδικασίες, αλλά προεκτείνεται τόσο ως θεσμικό υποστήριγμα των διεθνών οργανισμών, όσο και ως τρόπος οργάνωσης των ταξικών αντιθέσεων εντός των κρατών-μελών που απαρτίζουν την ΕΕ. Hirsch (2003).

4. Θεωρίες (ιντιβιντουαλισμός) αξία του ατόμου έναντι του κοινωνικού συνόλου και ορθολογικής επιλογής.

Μία άλλη ομάδα θεωρήσεων που χαρακτηρίζει την αυξανόμενη κρίση του κράτους είναι αυτή που υποκαθιστά την έννοια της κοινωνικής τάξης με αυτήν του ατόμου και την έννοια του κράτους με αυτήν της αγοράς. Η

οικονομική ανισότητα μέσα από τις νέες μορφές της παλιάς συμπαιγνίας κράτους-καπιταλισμού αποτελεί μια ζήτηση ατομικής ταυτότητας. Δεδομένου ότι το ΚΜΒ λειτουργούσε ως καταναγκαστικός ενοποιητικός θεσμός ανάμεσα στις ταξικές αντιθέσεις υπό τη σκέπη του κράτους, στον βαθμό ασφαλώς που οι υποθέσεις αυτές του ιντιβιντουαλισμού δεν υπολογίζουν την ύπαρξη αυτών των αντιθέσεων, το ΚΜΒ είναι επίσης αποδυναμωμένο. Εφόσον η κοινωνία κερματίζεται, το ΚΜΒ χάνει τα συλλογικά του ερείσματα και τις βάσεις της νομιμοποίησής του. Hay (1996).

5. Ο οικονομισμός στη θεωρία του κράτους

Η αγορά έγινε ένας ακόμα συναρτημένος με τον ιντιβιντουαλισμό «άλλος» του κράτους. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να γίνει αντιληπτό το ότι η αγορά δεν έχει την δυνατότητα να λειτουργήσει σε ένα περιβάλλον που προσδιορίζεται ως αυτοδιοίκητο. Αποτελεί ένα πεδίο πολιτικά και κοινωνικά οργανωμένο, τροφοδοτούμενο από ταξικές σχέσεις εξουσίας, στο οποίο το κράτος επιβάλλεται μέσω του ΚΜΒ. Οι συμμετέχοντες στην αγορά (έμποροι, αγοραστές, εργασία) υπόκεινται παράλληλα και στις κρατικές απαγορεύσεις, στρεφόμενοι με απαιτήσεις και προσδοκίες προς το κράτος. Τα συμφέροντα των οποίων προσδιορίζονται στην βάση αυτής της αντίληψης. Σε αυτό το σημείο είναι κάτι παραπάνω από εμφανές ότι ένα σταθερό ΚΜΒ διαδραματίζει εδώ πρωτεύοντα ρόλο.

Οι παροχές σε κοινωνικό επίπεδο και οι υποδομές κοινωνικής αναπαραγωγής, αποτελούν ένα πεδίο στο οποίο το κράτος εναποθέτει την εξασφάλιση της κοινωνικής συναίνεσης, απέναντι στη δράση του ως πεδίου εκπροσώπησης και διαπραγμάτευσης συμφερόντων ή αξιώσεων. Το ΚΜΒ αποτελεί για τις λειτουργίες του παράγοντα σταθερότητας αλλά και εγγυητή, των όρων λειτουργίας της οικονομίας, σε νεοφιλελεύθερη τροχιά.

Η χρήση του ΚΜΒ ή έστω η απειλή χρήσης της, ιστορικά, πάντα στόχευε στο να σταθεροποιήσει την παραγωγική διαδικασία, περιορίζοντας με οικονομικούς και εξω-οικονομικούς τρόπους τις ταξικές ομάδες που

στέκονταν ενάντια σε αυτό το μοντέλο οικονομική λειτουργίας μέσα από την προώθηση κοινωνικών συσχετισμών που την εξυπηρετούσαν. Hirsch (2000).

Στον βαθμό που το κράτος εξασφάλιζε την λειτουργία του laissez-faire και την πειθάρχηση του πληθυσμού στις διαδικασίες συσσώρευσης, αποκτούσε μια όλο και πιο πολύ αυξανόμενη πολιτική και ιδεολογική κυριαρχία, που είχε πηγή το νομικό σύστημα, το KMB και τη διοίκηση. Οι Hall και Winlow (2003) εκφράζουν την άποψη ότι το γεγονός πως η αρχή του laissez-faire επικράτησε και επικρατεί ιστορικά από την συνθήκη των Βερσαλίων (1648), δεν μπορεί να αποτελεί ένα τυχαίο γεγονός.

Στην βάση της παραπάνω λογικής κινείται ο Offe (1972), ο οποίος αναφέρει ότι δεν είναι δυνατόν το κράτος να εξυπηρετεί ειδικά συμφέροντα ή να συμμαχεί με συγκεκριμένες τάξεις. Το κράτος δεν προστατεύει τα συμφέροντα της μιας ή της άλλης τάξης, αλλά το κοινό συμφέρον μιας φιλελεύθερης οργανωμένης κοινωνίας.

Στο αίτημά για νομιμότητα, το φιλελεύθερο κράτος επεδίωξε και ως ένα βαθμό πέτυχε να αποσπάσει διαταξικά ερείσματα, το είδος της κοινωνικής συναίνεσης που προώθησε την αποδοχή των κανόνων της οικονομίας και της δημοκρατίας πέρα από την άσκηση της φυσικής βίας. Μαρκαντωνάτου (2009).

Για την αναρχική πολιτική θεώρηση το κράτος δομήθηκε μόνο με την εμφάνιση της ανισότητας στην οικονομική σφαίρα. Το πλεόνασμα που δημιουργείται στην κοινωνία χρειάζεται να πιστωθεί, έτσι η εμφάνιση της ατομικής ιδιοκτησίας οι ταξικές σχέσεις και οι νόμοι θεσπίστηκαν για την προστασία της εν λόγω προτεραιότητας, στην βάση του KMB. Το κράτος θεωρείται ως καταπιεστής και η αιτία του κοινωνικού κακού, που ελέγχεται από τους ισχυρούς και διευθύνεται από τους πλούσιους. Το οποίο δομείται για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ελίτ.

Ο Μαρξ και ο Godwin έβλεπε τους πλούσιους ως άμεσους ή έμμεσους νομοθέτες του κράτους. Για τον Κροπότκιν το κράτος αποτελούσε μηχανισμό που θα επιτρέπει με αποφάσεις του στις μειονότητες να δημιουργήσουν μονοπώλια. Οι αναρχικοί ιδέες για την κρατική οντότητα, ως θεσμό

διακρίνονται από άλλες πολιτικές πεποιθήσεις (φιλελεύθερες, αυταρχικές σοσιαλιστικές και κομμουνιστές) και απορρίπτουν την οργάνωση της κοινωνίας υπό την κρατική κατασκευή μέσω της αποκλειστικότητας της βίας.

Η δομή του σύγχρονου κράτους, για του αναρχικούς διακρίνεται από θεμελιώδης αντίφαση. Το σύγχρονο κράτος διατείνεται και αναπροσδιορίζεται ως θεματοφύλακας της ελευθερία και της ισότητας των πολιτών, ενώ παράλληλα προωθεί περιοριστικές νομοθεσίες που συμβάλουν στον περιορισμό των ελευθεριών των πολιτών και της άμεσης συμμετοχής όλων των ανθρώπων στη νομοθετική διαδικασία, όχι όμως με την συμμετοχική λογική αλλά με το σκεπτικό της υποχρεωτικής εφαρμογής τους. Επίσης υποστηρίζουν ότι η καταναγκαστική φύση του κράτους υπερκαλύπτει τις προστατευτικές ιδιότητες του, μέσω της αστυνομίας, τις φυλακές και το στρατό, που προστατεύει τα συμφέροντα πλουσίων και ισχυρών και επιτυγχάνει την τυραννία της πλειοψηφίας. Doyle (1995).

1.4 Μορφές και διάκριση πολιτικής βίας.

Η πολιτική βία, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι όλων των ιστορικών κοινωνικών διαδικασιών που υπήρξαν, η προσέγγιση της μπορεί να γίνεται κατά βάση από τρεις απόψεις που περιγράφονται ακολούθως:

1.4.1 Περιγραφική προσέγγιση

Από περιγραφικής άποψης, αποτελείται από διακρίσεις που περιγράφονται μέσα από τυπικές εκδηλώσεις που μπορεί να λάβει, σε ατομική και μαζική.

Η ατομική πολιτική βία

Η βία αυτού του είδους ασκείται κατά κανόνα από διάφορες ετερο- ή αυτοδιορισμένες «πρωτοπορίες» αντιδραστικές ή «επαναστατικές». Ως τρόπους έκφρασης περιλαμβάνει μεμονωμένες πράξεις βίας εναντίον υλικών συμβόλων της αμφισβητούμενης τάξης πραγμάτων ή εναντίον ατόμων τα οποία αποτελούν φορείς ορισμένων κοινωνικών και πολιτικών λειτουργιών του υφισταμένου συστήματος (Ερυθρές ταξιαρχίες, 17 Νοέμβρη).

Η ατομική τρομοκρατική βία σκοπεύει στον «εκβιασμό» μιας ιστορικής πορείας, το ρυθμό της οποίας πιστεύει ότι έχει την δυνατότητα να «επιταχύνει» ή να «επιβραδύνει» μέσα από την δράση της ως ένοπλη «πρωτοπορία».

Η αυτοδιορισμένη ένοπλη «πρωτοπορία» αποφασίζει ότι οι «μάζες» δεν διαθέτουν επίγνωση της κατάστασης τους. Και στην βάση αυτής της διαπίστωσης, που δεν εδράζεται σε κανένα από στοιχείο, θεωρεί ότι διαθέτει το νομιμοποιημένο δικαίωμα να υποκαθιστά τις «μάζες» στο ιστορικό πεδίο και να δρα εξ' ονόματος τους.

Στη βάση των ποικίλων εκδηλώσεων της ατομικής τρομοκρατικής βίας, διακρίνεται το αντεπιχειρήματα, ότι η καταστροφή ενός υλικού συμβόλου ή η

εκτέλεση ενός ατόμου, έχει την δύναμη να εξοντώσει τις ιδέες που αυτό ή αυτός εκφράζει.

Τα μέλη αυτών των ομάδων διακατέχονται από την πεποίθηση ότι η ιστορική κίνηση έχει λοξοδρόμηση, και το «πιστόλι» ή η «βόμβα» αποτελούν τα μέσα για να την επαναφέρουν. Στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης για την ορθή πορεία προβάλλεται και η διάκριση τουλάχιστον σε επιδερμικό επίπεδο της «δεξιά» από την «αριστερή» πολιτική βία:

- Η δεξιά ατομική τρομοκρατική βία συνιστά μια ερήμην και εναντίον των «μαζών» έμπρακτη προσπάθεια υπέρ της εδραίωσης και της συντηρικοποίησης της δεδομένης κατάστασης.
- Ενώ η αυτοχαρακτηριζόμενη ως αριστερή-αντεξουσιαστική ατομική πολιτική βία αυτοπροβάλλεται σαν προσπάθεια εναντίον της υφιστάμενης τάξης πραγμάτων.

Παρόλα αυτά και στα δυο είδη βίας διακρίνονται κοινά στοιχεία. Εφορμούν από την ίδια θεωρητική εκτίμηση, ότι οι «μάζες» δεν έχουν συνείδηση των συμφερόντων τους και κατά συνέπεια ο προνομιακός και αυτόκλητος «φορέας της συνείδησής τους λαμβάνει το “χρίσμα” νομιμοποιείται να δρα εξ’ ονόματος τους. Η χρήση των μέσων είναι κοινή, ακόμα διακρίνονται από τον ίδιο στόχο την επαναφορά στο σωστό δρόμο της λανθασμένης ιστορικής πορείας. Τέλος τα αποτελέσματα που παράγουν αν μελετηθεί από ιστορικής άποψης, έχει την ίδια κατάληξη τόσο κοινωνικά και πολιτικά δηλαδή την αυταρχοποίηση των υφιστάμενων θεσμών και την αύξηση της καταστολής.

Η μαζική τρομοκρατική βία

Η μαζική τρομοκρατική βία στις περισσότερες εκφράσεις της προσεγγίζει την κρατική εξουσία. Μέθοδοι της είναι οι μαζικές βίαιες ενέργειες κατά συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, στρωμάτων, τάξεων και σε μερικές περιπτώσεις και εναντίον σε ολοκλήρους πληθυσμούς (Παλαιστίνη, Κουρδιστάν κλπ). Η μαζική τρομοκρατία

αποσκοπεί στην διατήρηση της υπάρχουσας κοινωνικής και πολιτικής κατάστασης, μέσα από την πλήρη απονεύρωση της κοινωνίας.

Η μαζική τρομοκρατική βία τυποποιείται μέσα από δράσεις και πρακτικές που εισήγαγαν αρχικά οι Ιακωβίνοι ως μέσο «έκτακτης ανάγκης» και θεσμοποίησαν τόσο οι Μπολσεβίκοι στην Ρωσία κατά κύριο λόγο αλλά και οι Ναζί ως μέσο άσκησης της καθημερινής πολιτικής στο πλαίσιο μιας κοινωνίας που διαρκώς βρίσκεται σε μια κατάσταση «έκτακτης ανάγκης». Ίδια είναι και η λογική που διέπει και την κρατική τρομοκρατία που εκδηλώνεται με την αυταρχοποίηση των δημοκρατικών καπιταλιστικών κρατών στην σημερινή περίοδο, οι δράσεις αυτές πραγματοποιούνται εν' ονόματι της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας των διαφόρων ενόπλων «πρωτοποριών». Αλλά και σε πολιτικές δράσεις αντιεξουσιαστικών-αριστερών ομάδων, η κρατική βία αποτελεί αρκετά συχνό φαινόμενο για την καταστολή τους.

1.4.2. Λειτουργική διάκριση

Η πολιτική βία, από λειτουργικής άποψης εμφανίζεται ως σύστημα ή ως αντι-σύστημα, μέσα στο υπάρχων σύστημα των εξουσιαστικών σχέσεων.

- Ως σύστημα μέσα στο σύστημα, η πολιτική βία ταυτίζεται με την κρατική τρομοκρατία και λειτουργεί διαρκώς στην κατεύθυνση της διαρκούς αναπαραγωγής και της ενδυνάμωσης του υπάρχοντος συστήματος.
- Ως αντι-σύστημα μέσα στο σύστημα, η πολιτική βία δρα προκαλώντας:
 1. Είτε ως μια αντίδραση του πληττόμενου συστήματος με αποτέλεσμα την εξάλειψη της απειλής μέσω της αυταρχοποίησης και της ενδυνάμωσής του (Ιταλία και Δ. Γερμανία '70).
 2. Είτε ως την ανατροπή του συστήματος και την αντικατάστασή του από το αντι-σύστημα που επιβάλλει μια πιο ολοκληρωτική κυριαρχία πάνω στο κοινωνικό σώμα (περίπτωση «εθνικο-απελευθερωτικών» κινημάτων).

Με άλλα λόγια, η τρομοκρατική βία, είτε ως κατάφαση είτε ως άρνηση του υφιστάμενου συστήματος, συντελεί στην ενίσχυση της αυτονόμησης της πολιτικής και συνεπώς στην ενίσχυση της ετερονόμησης της κοινωνίας, εδραιώνοντας και διευρύνοντας την *«ελευθερία του κράτους που είναι συναρτημένη με την ανελευθερία της κοινωνίας»*. Μαρξ (1875).

1.4.3. Πολιτική και κοινωνική διάκριση

Τέλος, υπάρχει και η διάκριση της πολιτικής βίας από κοινωνικής και πολιτικής άποψης, που γενάτε από τις αντιθέσεις που προκύπτουν ανάμεσα στο κράτος και την κοινωνία.

Η πολιτική βία

Η πολιτική βία προσδιορίζεται από προσχεδιασμένες ενέργειες. Η άσκηση της γίνεται από άτομα, ομάδες ακόμα και από θεσμούς (κράτος, κόμμα, κλπ). Διακρίνεται επίσης για τον υποκειμενικό της χαρακτήρα. Η αιτιολόγηση της προκύπτει μέσα από την επίτευξη ενός συγκεκριμένου σκοπού. Τα μέσα ορίζονται αποκλειστικά από την αποτελεσματικότητά τους. Η δομή μια τέτοιας ομάδας διακρίνεται από την κάθετη πυραμιδική οργάνωση με στρατιωτικό συγκεντρωτισμό, ιεραρχία και πειθαρχία που χαρακτηρίζει κάθε ιακωβίνικο/πραξικοπηματικό πρότυπο. Η εφαρμογή της έχει κατεύθυνση πάντα την ισχυροποίηση των εδραιωμένων σχέσεων εξουσίας, ανεξάρτητα από το αν αυτή η ισχυροποίηση περνάει μέσα από την επιβεβαίωση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου ή μέσα από την ανατροπή και την αντικατάστασή. Φεραγιόλι (1985).

Η κοινωνική βία

Χαρακτηριστικό στοιχείο της κοινωνικής βίας είναι ο αυθορμητισμός. Η άσκηση της προκύπτει από κάποιο κοινωνικό υποκείμενο που πιθανόν να είναι κάποιο κοινωνικό στρώμα ή κοινωνική τάξη. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της είναι η αντικειμενική της έννοια. Τα αίτια της προκύπτουν από μια εξελισσόμενη κοινωνική σύγκρουση (Δεκέμβριο 2008). Δεν διακρίνονται από μια ορισμένη στρατηγική πρόθεση. Τα μέσα που χαρακτηρίζουν την κοινωνική βία είναι εναρμονισμένα με το σκοπό, σε εφαρμογή της αρχής του αλληλοκαθορισμού των σκοπών και των μέσων. Το μοντέλο οργάνωσης της διακρίνεται για την οριζόντια

συνεργατική διασύνδεση, που εκφράζεται ουσιαστικά μέσα από ένα άμεσα-δημοκρατικό πρότυπο. Οι εκδηλώσεις της χαρακτηρίζονται από διάφορους τρόπους όπως αυτοδιεύθυνσης, αυτοπροσδιορισμού, αυτοελέγχου και αυτοπροστασίας που εφευρίσκουν «εν θερμώ» οι ίδιοι οι εκμεταλλεόμενοι. Η εφαρμογή της έχει ως πρόταγμα την ανατροπή των υφιστάμενων σχέσεων εξουσίας και την εκ' βάθρων διάλυση των συνθηκών επανασυγκρότησής τους. (Μαρξ Κ., 1864).

1.5 Αντιεξουσιαστική θεώρηση της βίας

Ο Προυντόν (2007) ακολούθησε τις απόψεις του Γκόντγουιν ότι η λογική και η δικαιοσύνη και μόνο θα μπορούσε να καθοδηγήσει την κοινωνία. Ο Προυντόν σε ένα από τα κείμενα του με σαφή κριτική στον καπιταλισμό, αναφέρει χαρακτηριστικά *«η ιδιοκτησία είναι κλοπή»*. Για τον Προυντόν, οι βάσεις της κοινωνικής βίας βρίσκονται στον καπιταλισμό και στο κράτος, τα οποία διαδίδουν και διαιώνίζουν την κυριαρχία για το κέρδος των λίγων. Και οι δυο έχουν μια δυσπιστία ως προς τα αποτελέσματα της βίας ως μέσο προόδου *«η επανάσταση εκτίθεται σε σοβαρό κίνδυνο, εάν πορεύεται μέσω της βίας»*.

Σε αυτή την ειρηνόφιλη αντίληψη του αναρχισμού, υπάρχει και η αντίθετη άποψη του Μπακούνιν (1972) για τη βία, που συμπυκνώνεται στην φράση του, *«Ας δείξουμε εμπιστοσύνη στο αιώνιο πνεύμα που καταστρέφει και εκμηδενίζει, επειδή είναι η ανεξερεύνητη και αιώνια δημιουργική πηγή της ζωής. Το πάθος για καταστροφή είναι ένα δημιουργικό πάθος»*. Θα πρέπει εδώ να επισημανθεί όμως ότι δεν αποτελεί μια εν' λευκό νομιμοποίηση της βίας. Η έννοια της καταστροφής που επικαλείται δεν είναι κυριολεκτική, αλλά μια διαλεκτική και μεταφυσική. Και δε ταυτίζεται με τις βόμβες, το αίμα και το θάνατο, αλλά με την άρνηση των υφιστάμενων ηθών, τα εθίμων και των πρότυπων. Είναι καλύτερα κατανοητή ως αυτό που ανέφερε ο Adorno ως *«αρνητική διαλεκτική»*, παρά μια κυριολεκτική κλήση προς την καταστροφή.

Ένα ακόμα από τους σημαντικότερους θεωρητικούς του αναρχισμού ο Κροπότκιν (1899) αν και σπάνια στα γραπτά του καταπιάνεται με τη βία αναφέρει ότι, οι επαναστάσεις αποτελούν περιόδους ταχείας εξέλιξης και είναι στη φύση της

ανθρώπινης κοινωνίας. Αυτές οι περίοδοι τείνουν να παράγουν εμφυλίους πολέμους, σε μικρή και μεγάλη κλίμακα. Το ερώτημα είναι, λοιπόν, όχι τόσο πως να αποφευχθούν οι επαναστάσεις, αλλά το πως να επιτευχθούν τα μέγιστα αποτελέσματα με τις πιο περιορισμένες συνέπειες του εμφυλίου πολέμου.

Για τον αναρχισμό ο μετασχηματισμός προκύπτει μέσω της πολιτικής βίας ή μέσω της απειλής χρήσης βίας, που περιλαμβάνει σαφώς και την ψυχολογική βία. Θα μπορούσε σαν επιχείρημα να ειπωθεί ότι μια μειοψηφία επιχειρεί να επιβάλει μια νέα τάξη με τη βία, στα αναρχικά πρότυπα. Και αποτελεί μια επιβολή, ακόμα και αν διακρίνεται από αγαθούς σκοπούς, αποτελεί μια μορφή έξωθεν επιβεβλημένης ιεραρχίας. Μια τέτοια κοινωνία, οργανωμένη μέσω βίαιων, καταναγκαστικών πράξεων, δεν θα είναι εθελοντική, όπως η αναρχική θεωρία οραματίζεται αλλά είναι προϊόν της δύναμης. Ακόμα αναγκάζοντας τους ανθρώπους να ενεργούν μέσω των εν λόγω μέσων υπονομεύει την ικανότητα του ατόμου για αυτόνομη δράση.

Έτσι, η χρήση βίαιων μέσων για την χειραφέτηση του ατόμου, θεωρηθείτε ασύμβατη με τον αναρχισμό για δύο λόγους. Πρώτον, η χρήση βίας σε ατομικές πρωτοπορίες σε ιδιαίτερους κοινωνικούς σχηματισμούς έρχεται σε αντίθεση με τις αναρχικές ιδέες της ατομικής ελευθερίας και της αυτονομίας, καθώς και την απόρριψη της έξωθεν επιβεβλημένης ιεραρχίας. Η βία αποτελεί την τελευταία πράξη εξαναγκασμού και υποβάθμισης της ελευθερίας και της αυτονομίας, δεδομένου ότι το άτομο αναγκάζεται να ενεργεί αυθαίρετα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άλλου, ανεξάρτητα από τις δικές τους πεποιθήσεις, τις έννοιες της δικαιοσύνης ή τις υπαγορεύσεις της λογικής που το διέπει. Gibson (2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ_2: Αίτια πολιτικής βίας και νεοφιλελευθερισμός.

Για τον νεοφιλελευθερισμός υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις ανάλογα το κράτος και τις εξαιρέσεις που προκύπτουν από την προσπάθεια εφαρμογής του. Ο νεοφιλελευθερισμός, αποτελεί για κάποιους μία ακραία φιλελεύθερη ιδεολογία που στοχεύει στην απολυτή απελευθέρωση της αγοράς και της κοινωνίας από την κρατική παρέμβαση. Από την άλλη υπάρχει και η περιγραφή των πολέμων του, που τον προσδιορίζουν ως την πλήρη κυριαρχία της αγοράς και των συμφερόντων των πολυεθνικών εταιριών, που ανασκουμπώθηκαν για να πάρουν πίσω όσα προνόμια έχασαν κατά τη διάρκεια της μεταπολεμικής κεϋνσιανης συναίνεσης. Αρκετοί είναι αυτή που θεωρούν ότι η παγκοσμιοποίηση προέκυψε μέσα από την ιδεολογικής κυριαρχίας του νεοφιλελευθερισμού, τουλάχιστον στις τάξεις των οικονομικών ελίτ. Ενδεικτικά είναι τα δείγματα από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70, στις χώρες του δυτικού κόσμου τα αρχικά σημάδια κόπωσης του κεϋνσιανού μοντέλου, το οποίο εκ' του αποτελέσματος παρουσίασε αναποτελεσματικότητα και παρήγαγε μεγαλύτερα προβλήματα από αυτά που επέλυε.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80, η οικονομική κρίση χτύπησε αρκετές χώρες. Μέσα σε αυτήν διακρίνεται μια στροφή στην οικονομία της αγοράς, που περιλαμβάνει την απορύθμιση και τις ιδιωτικοποιήσεις, ώστε παρασχεθεί νέα ώθηση στην οικονομία. Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται σε όλα τα κράτη της υφηλίου, ασχέτως πολιτεύματος, κοινωνικού ή οικονομικού συστήματος και γεωγραφικής θέσης.

Η επιστροφή όμως στην αγορά δεν διακρίνεται για τις ιδεολογικές αναφορές της στις φιλελεύθερες αρχές, αλλά υπακοή των όρων που προσδιόριζε η παντοδύναμη και ανεξέλεγκτη πλέον παγκόσμια αγορά. Παρά σε ελάχιστες παρεμβάσεις που στόχευαν στο να κάνουν καλύτερη την λειτουργία της και το ξεπέρασμα των στρεβλώσεων που πιθανόν προκύπτουν μέσα από αυτήν.

Το αποτέλεσμα είναι τόσο οι συντηρητικοί και σοσιαλιστές, φιλελεύθεροι και πρώην κομμουνιστές, δεξιοί και αριστεροί, ακολουθούν την ίδια οικονομική πολιτική της τελευταία σχεδόν μια 20ετια. Πολιτικές που στηρίζουν διεθνής οργανισμοί όπως η Διεθνής Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο Διεθνής Οργανισμός

Εμπορίου, ο ΟΟΣΑ κ.α. Οι πολιτικές αυτές περιλαμβάνουν την νομισματική πολιτική, την υψηλή φορολογία και τις προϋπολογισμένες δημοσιονομικές δαπάνες που στις περισσότερες περιπτώσεις σταματούσε στη συμπίεση των μισθών, όλα αυτά τα στοιχεία για πολλούς χαρακτηρίζουν τον «νεοφιλελευθερισμός». Για να είμαστε όμως ακριβείς ο νεοφιλελευθερισμός περιλαμβάνει πολιτικές όπως απελευθέρωση της αγοράς εργασίας και κατάργηση κάθε προστατευτισμού, ταυτόχρονα με μεγάλες μείωση της φορολογίας, σημαντικές αποκρατικοποιήσεις και διαρθρωτικές αλλαγές. Με έμφαση στην διασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα.

Οι κυβερνήσεις των περισσότερων κρατών που χαρακτηρίζονται ότι εφαρμόζουν νεοφιλελεύθερες πολιτικές, επιλέγουν εκείνο το μείγμα πολιτικής που συμβιβάζει τρία στοιχεία: την ευημερία των αριθμών, τη ρητορεία περί «κοινωνικής ευαισθησίας» και τη διατήρηση του κράτους, στον αναγκαίο βαθμό που απαιτείται για τον έλεγχο του εκλογικού σώματος και για τη διατήρηση της υποστήριξης από τις ομάδες πίεσης, τα γνωστά «διαπλεκόμενα» συμφέροντα.

Στην βάση των παραπάνω θα μπορούσε να ειπωθεί ότι δεν υπάρχει ιδεολογία με το όνομα «νεοφιλελευθερισμός». Η μόνη εμφανής μεταστροφή που μπορεί να χαρακτηριστεί ως φαινόμενο, δηλαδή η επιστροφή στην ελεύθερη οικονομία, δεν μπορεί και δεν πρέπει πλέον να ιδεολογικοποιείται. Κανένα κράτος δεν μπορεί να ξεπεράσει την ελεύθερη αγορά στην οικονομική οργάνωση της κοινωνίας άρα, κανένα κράτος δεν έχει τη δυνατότητα να την αντικαταστήσει. Αλλά και η ελεύθερη αγορά και κάθε οικονομική δραστηριότητα στηρίζεται σε ένα ισχυρό κράτος, το οποίο όμως θα έχει σαφώς περιορισμένο ρόλο όπου και θα εξαντλείται η ισχύς του.

Έτσι, ο ρόλος του κράτους είναι τριπλός:

- Επίτευξη εσωτερικής ασφάλειας και αποτροπή εξωτερικών και εσωτερικών απειλών, μέσω της μονοπωλιακής χρήση της βίας.
- Παροχή θεσμικού πλαισίου, νομοθεσία, κανονιστικό διατάξεων και απαραίτητων υποδομών για την οικονομική ανάπτυξη. Χατζής (2004).

Ο νεοφιλελευθερισμός, για αρκετούς είναι αποτέλεσμα της σκέψης ενός αμερικανού οικονομολόγου του 20ου αιώνα, του Φρήντμαν Μ. Παρά τις αντιρρήσεις που προσδιοριστήκαν παραπάνω ο νεοφιλελευθερισμός χαρακτηρίζεται, από πολλά

στοιχεία ακραίας μορφής φιλελευθερισμού. Στην οποία το κράτος υπάρχει μόνο για να διασφαλίζει την τάξη και για να παρέχει το κατάλληλο περιβάλλον για την άσκηση οποιασδήποτε οικονομικής δραστηριότητας, χωρίς να επεμβαίνει προκαλώντας οποιασδήποτε μορφής ρυθμίσεις. ([http:// www.lewrockwell.com/north/north180.htm](http://www.lewrockwell.com/north/north180.htm)).

Για αρκετούς αυτή η μεταστροφή στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο οργάνωσης της κοινωνίας προκύπτει από την υποχώρηση του παγκόσμιου εργατικού κινήματος στην Γαλλία και τα γεγονότα του Μάιου του 1968, και η υποκατάσταση του από εργατικά σωματεία και συνδικαλιστικές ενώσεις που αδιαφορούν πλήρως για τα εργασιακά δικαιώματα, στην πολιτισμική και κοινωνική οπισθοδρόμηση που ακολούθησε από τις αρχές της δεκάτες του 70, με πιο συντηρητικές αξίες όπως για παράδειγμα ο παραγωγισμός, αξίες που προκύπτουν από την νεοφιλελεύθερη αντίληψη, αλλά και όπως αναφέρθηκε παραπάνω στην αδυναμία του κείνσιανισμού και της σοσιαλδημοκρατίας να περιορίσουν τις κοινωνικές ανισότητες και την φτώχεια και τέλος κυρίως στον πανικό του διεθνούς κεφαλαίου για την διαρκεία πτώση της κερδοφορίας του.

Σημαντική βοήθεια προσέφερε στην ανάπτυξη του νεοφιλελευθερισμού, το ότι μετά την 11/9 στις ΗΠΑ, μεγάλο κομμάτι του κινήματος που εναντιωνόταν στην παγκοσμιοποίηση αναγκάστηκε να περιορίσει τις αντι-νεοφιλελεύθερες κατευθύνσεις του διότι αυτή συνδεόταν έντονα με συνθήματα για τον τερματισμού του «Πολέμου Ενάντια στην Τρομοκρατία». Globalizing Resistance (2004)

Ακόμα μετά νίκη των κινημάτων ενάντια στις δεξιές κυβερνήσεις στην Λατινική Αμερική που είχε ως αποτέλεσμα την επικράτηση των σοσιαλδημοκρατικών κεντροαριστερών συνασπισμών, οι νέες αυτές κυβερνήσεις δεν διακρίθηκαν για την επιτυχή επίλυση των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν αυτές οι χώρες, στοιχείο που αφαιρέσε επιχειρήματα από το οπλοστάσιο των αντιπάλων του νεοφιλελεύθερισμού. Williamson (2004).

2.1 Οικονομικές-κοινωνικές ανισότητες-εκπαίδευση.

Η βασική ιδέα της σύνδεσης της πολιτικής βίας με τις ανισότητες είναι αναγωγική και υλιστική. Το κεντρικό σκεπτικό πάνω σε αυτήν την λογική είναι ότι οι φτωχοί είναι οργισμένοι λόγω της οικονομικής και κοινωνικής τους κατάστασης την οποία βιώνουν και διοχετεύουν την οργή τους προς στόχους που αποτελούν προπαγανδιστικά προστάγματα των ομάδων που κάνουν χρήση της πολιτικής βίας. Με την επικράτηση του νεοφιλελεύθερου μοντέλου η ανισότητα και η φτώχεια δείχνουν να διογκώνονται. Και να αποτελούν αναπόσπαστο χαρακτηριστικό στα νεοφιλελεύθερα δημοκρατικά κράτη. Η παραπάνω λογική ακολουθία μπορεί να βρει πρόσφορο έδαφος και στην σχέση της πολιτικής βίας με την εκπαίδευση. Η τρομοκρατία προκαλείται εν μέρει από «άγνοια» και η άγνοια συνδέεται σαφώς και με την έλλειψη παιδείας.

Τα παραπάνω στοιχεία θα έπρεπε να χαρακτηρίζουν τους χρήστες της πολιτικής βίας ως λιγότερο πλούσιους και λιγότερο μορφωμένους συγκριτικά με τους μη βίαιους ακτιβιστές. Επιπλέον, εκείνοι με προφανή κοινωνικά και οικονομικά μειονεκτήματα, όπως και εκείνοι που αποτυγχάνουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, θα πρέπει να έχουν υψηλότερο κίνδυνο συμμετοχής σε πράξεις πολιτικής βίας.

Οι Krueger σε μελέτη του δείχνει, ότι η πολιτική βία δεν σχετίζεται με την φτώχεια. Η τελευταία αυτή άποψη έχει το πλεονέκτημα, ότι στις περισσότερες έρευνες πάνω σε πολιτικές ομάδες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτές οι ομάδες αποτελούνται από ανθρώπους που διαθέτουν στοιχειώδες τόσο εκπαίδευση όσο και χρήματα, σε σύγκριση με το μέσο όρο των κοινωνιών στις οποίες διαβιούν. Krueger (2004).

Ο Dudley (1973), αναφέρει σε άρθρο τους, ότι η κατοχή της πολιτικής εξουσίας διακρίνεται από ευθεία κατεύθυνση προς την οικονομική δύναμη. Εκείνοι που κατέχουν θέσεις και αγωνίζονται για την απόκτηση εξουσία, αποβλέπουν και στο να καθορίζουν τη θέση και την κατανομή των πόρων.

Επιβεβαιωμένα στοιχεία δείχνουν, ότι η πολιτική και η απόκτηση της εξουσία απαιτούν τεραστία χρηματικά ποσά. Το αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής και του

ανταγωνισμού για την εξουσία είναι δυνατό να επισπεύσει η πολιτική βία. Ο Adeyemo, (2000) υποστήριξε ότι η πολιτική βία αναπτύσσεται ως ένα χαρακτηριστικό του αγώνα για την εξουσία. Ακόμα επισήμανε, ότι, η επίδραση της βίας στην πάλη για την εξουσία προσδιορίζεται από αρνητικές συνέπειες για την υλοποίηση της συλλογικής ευημερίας των ατόμων και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Ο Brockett (1992), σε ερευνητική του προσπάθεια προσδιορισμού της κοινωνική ανισότητα και της συσχέτιση της με την πολιτική βία. Αναφέρει στα αποτελέσματα για τις αγροτικές περιοχές της Νοτιάς Αμερικής σε σχέση με την πολιτική βία ότι αποτελεί μια πολυδιάστατη περίπτωση, που αφορά, τόσο την ακτημοσύνη, την ανεπάρκεια γης, και τη συγκέντρωση της γης, σε ένα πρώτο επίπεδο. Σε ένα δεύτερο, μια πιο γενική έννοια της αγροτικής ανισότητας θα περιλάμβανε και παράγοντες, όπως η ανισότητα των εισοδημάτων, την ασφάλεια της μίσθωσης και τις ρυθμίσεις που αφορούν την εργασία. Τρίτον, η υποκειμενική εμπειρία είναι κρίσιμης σημασίας για την κινητοποίηση, σε πράξεις πολιτικής βίας και κοινωνικών αναταραχών. Ακόμα η ανισότητα μπορεί να συσχετίζεται με τα διάφορα επίπεδα της πολιτικής κινητοποίησης και βίας λόγω των διαφορών στην αντίληψη των πηγών αυτής της ανισότητας.

Ο Abadie (2004) σε έρευνας του μέσα από την χρήση ενός συνόλου δεδομένων σχετικά με τις τρομοκρατικές ομάδες, δεν διέκρινε σημαντική συσχέτιση μεταξύ της τρομοκρατίας και οικονομικών μεταβλητών, όπως το εισόδημα, αν δεν ληφθεί υπόψη και η επίδραση και άλλων χαρακτηριστικών μιας χώρας.

Σε ερευνά του ο Lee (2011), διέκρινε ότι οι ομάδες υψηλότερου κινδύνου για άσκηση πολιτικής βίας φαίνεται να είναι άτομα που βρίσκονται στα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα, αλλά όχι στην κορυφή. Συμφωνεί ακόμα με το ότι η υποστήριξη εξτρεμιστικών κομμάτων και ιδεολογιών έχουν μεγαλύτερο έρεισμα στην κατώτερη και μεσαία τάξη. Ακόμα προσδιορίστηκε πως η σχέση μεταξύ της κοινωνικής θέσης και της βίας διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Για τον αναρχισμό η βία συχνά γίνεται αντιληπτή μέσω ενός δίπολου, της βία του καταπιεστή και τη βία των καταπιεσμένων. Έτσι δικαιολογείτε και η πολιτική βία εναντία στο κράτος, το οποίο αποτελεί την κινητήρια δύναμη προς την αδικία, και την αντιμετώπιση της κρατική τρομοκρατία, που υπερβαίνει κατά πολύ τις εμφανίσεις

της αναρχικής βίας. Οι αναρχικές θέσεις για την κοινωνική πρόοδο, προάγονται ακόμα και μέσα από την αναγκαστική καταστροφή των υπαρχουσών κοινωνικών δόμων. Doyle (1995).

Φυσικά, αυτή η οργή μπορεί απορρέει από αναρχικές αναλύσεις στην βάση μιας άδικης κοινωνίας. Αλλά η πραγματική βία δεν έχει καμία εγγενή σχέση με αναρχική φιλοσοφία. Πράγματι, η χρήση βίας για την επιδίωξη της κοινωνικής αλλαγής έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές του αναρχισμού. Όπως είναι η ατομική ελευθερία, η αυτονομία και η επιδίωξη για μια μη ιεραρχική, εθελοντική κοινωνία στην βάση της αλληλοβοηθείας, που η βία δεν έχει καμία θέση σε αυτήν. Gibson (2014).

2.2 Πολιτική αστάθεια

Σε αυτήν την ενότητα θα εξεταστεί κατά ποσό, και με ποιο τρόπο και προς ποια κατεύθυνση η πολιτική αστάθεια συνεπικουρεί την πολιτική βία, στα πλαίσια οργάνωσης των νεοφιλελευθέρων κοινωνιών. Οι εκτιμήσεις δείχνουν, ωστόσο, ότι η πολιτική ελευθερία δεν αποτελεί ένα σταθερό παράγοντα προσδιορισμού της, σύμφωνα με τον Abadie (2004). Έτσι τα αποτελέσματα της μελέτης του είναι συνεπείς με την παρατηρούμενη αύξηση της πολιτικής βίας για τις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο από αυταρχικά καθεστώτα σε δημοκρατίες. Επιπλέον, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ορισμένα γεωγραφικά χαρακτηριστικά μπορεί να συμβάλουν στην ανάπτυξη και την παρουσία της.

Το επίπεδο των κρατικών δαπανών θα πρέπει να συσχετίζεται με το επίπεδο ανάπτυξης μιας χώρας, έτσι οι κρατικές δαπάνες θα πρέπει να συνδέονται με το επίπεδο διαβίωσης και προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών. Το στοιχείο αυτό της διαβίωσης των πολιτών θα πρέπει να σχετίζεται αρνητικά με την εγχώρια πολιτική βία. Μια άλλη ερμηνεία, σε αντίθετη κατεύθυνση που συνδέεται με το επίπεδο των δημόσιων δαπανών αποτελεί ένδειξη της δύναμης και της ικανότητας του καθεστώτος να απαλλοτριώσει και να αξιοποιήσει πόρους από τους πολίτες τους. Σε αυτή την περίπτωση, αν μια κυβέρνηση αυξάνει την ικανότητά της να εισπράττει

έσοδα και πόρους, διαθέτει περισσότερα μέσα για να καταστείλει, να ελέγξει, και να κατευνάσει τους πολίτες της.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι κρατικές δαπάνες υποδηλώνουν ότι όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο των κρατικών δαπανών, τόσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο της πολιτικής βίας. Finney (1987).

Οι Kurrild-Klitgaard, Justesen και Klemmensen (2006) σε έρευνα τους, διακρίνουν αρνητική σχέση μεταξύ των πολιτικών ελευθεριών και κυρίως των ατομικών ελευθεριών με την πολιτική βία. Ωστόσο, ενώ η σχέση μεταξύ των πολιτικών δικαιωμάτων σε μία χώρα και των τρομοκρατών που δρουν σε διεθνή επίπεδο που παράγεται σε μια άλλη χώρα είναι σαφώς αρνητική, φαίνεται να αποτελείται από μια γραμμική σχέση μεταξύ της έκτασης της πολιτικής ελευθερίας σε μια χώρα και την πιθανότητα εμφάνισης διακρατικών τρομοκρατικών γεγονότων.

Η παρατήρηση αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως φαίνεται από τις περιπτώσεις των χωρών κατά τη μετάβαση από την απολυταρχία στη δημοκρατία (π.χ., το Ιράκ και το Αφγανιστάν) αμαυρώθηκαν, βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον, από την αύξηση της εγχώριας πολιτικής βίας. Άλλα αποτελέσματα δείχνουν επίσης ότι η δημοκρατία μπορεί να παίζει κάποιο ρόλο στον επηρεασμό της εμφάνισης πολιτικής βίας.

Ο Farbstain το (2014), στην ερευνητική του προσπάθεια για το απαρτχάιντ. Αναφέρει ότι το κράτος δικαίου απουσίαζε και δεν υπήρχε καμία ουσιαστική προσφυγή στα δικαστήρια ή δε θα μπορούσε κάποιος να στέφει σε αυτά ώστε να εμποδιστούν απάνθρωπες ενέργειες. Οι πολέμιοι του απαρτχάιντ αντί να επιδιώξουν να διαταράξουν το «κράτος δικαίου», προσπάθησαν να αναδείξουν την αποτυχία του. Δεν αρκούσε απλά και μόνο μια καταφυγή στη βία, αλλά σίγουρα δεν μπορούσε να μην γίνει χρήση της.

Η νομοθεσία, είχε περιορίσει ήδη δραστικά τα νομικά πολιτικά δικαιώματα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν όπλα στη διάθεση των αντιστασιακών εναντίον το απαρτχάιντ. Χαρακτηριστικό είναι ότι μετά το Sharpeville, η ANC απαγόρευσε τις διαδηλώσεις και κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Οι μαζικές κινητοποιήσεις, ακόμα και μη-βίαιες δε θα ήταν πλέον ανεκτές από το κράτος. Στο πλαίσιο αυτό, η

απόφαση να στραφούν στη βία φαινόταν επιτακτική και δόθηκε ηθική νομιμοποίηση για λόγους αυτοάμυνας. (<http://perma.cc/D5X2-G2RR>).

Ο συγγραφέας το άρθρου Farbstein αναφέρει ότι ο ένοπλος αγώνας μπορεί να επηρέαζε και το αντι-απαρτχάιντ κίνημα, όχι μόνο από άποψη απώλειας ηθικής αρχής αλλά θα μπορούσε να αμαυρωθεί και από βίαιες δράσεις του. Από την άλλη η κυβέρνηση του απαρτχάιντ συνδέοντας αυτά θα δικαιολογούσε μεγαλύτερη καταπίεση και χρήση των πιο ισχυρών αντιδράσεων. Τέλος η προσφυγή στην βία θα μπορούσε να περιορίσει την κοινωνική απεύθυνση του δικαίου αγώνα του κινήματος.

Όπως στα περισσότερα ηθικά διλήμματα, έχουν μείνει με ένα μη ικανοποιητικό συμπέρασμα. Κάθε μέσο μπορεί να δικαιολογηθεί για τον τερματισμό του απαρτχάιντ, η Νότια Αφρική εξακολουθεί να αγωνίζεται με την κληρονομιά της βίας. Υπάρχει μια αίσθηση στη Νότια Αφρική σήμερα ότι η βία αποτελεί τον κανόνα, γενικά ως ένα αποδεκτό τρόπο για την επίλυση των κοινωνικών, των πολιτικών, των οικονομικών και των διαπροσωπικών διαφορών. Η πραγματικότητα αυτή έχει θεμελιώδεις συνέπειες για την ικανότητα των ατόμων να συμμετέχουν σε πράξεις βίας και κτηνωδίες. Τα άτομα που αισθάνονται ανίσχυροι και δεν έχουν άλλες διεξόδους για την αντιμετώπιση το προβλημάτων που βιώνουν, καθώς και την ικανότητα μιας κοινωνίας να ανεχθεί τέτοιου είδους καταχρήσεις, σαφώς και οδηγούνται σε βίαιες πράξεις, που πιθανόν να βρουν διέξοδο στα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα τους μέσα από την οργάνωση σε ομάδες που έχουν ως πρακτική του την πολιτική βία. Farbstein (2014).

Αυτό που είναι σαφές στηριζόμενοι στις σημαντικότερες προσωπικότητες της αναρχική θεωρίας είναι ότι ο αναρχισμός και η βία δεν είναι άρρηκτα συνδεδεμένη, είτε σε θεωρητικό είτε σε πρακτικό, με τα ιδεολογικά του προτάγματα. Αρκετοί αναρχικοί απορρίπτουν τη βία, σε διαφορετικούς βαθμούς, η οποία αποτελεί στοιχείο εχθρικός προς τους στόχους και τις αρχές τους. Όπως ο Προυντόν, ο Γκόντγουιν και ο Τολστόι. Αλλά και στην περίπτωση αναρχικών που υποστηρίζουν ότι οι διαδικασίες της επαναστατικής αλλαγής είναι εγγενώς βίαιη, δεν το πράττουν με συμπάθεια προς την βία, αλλά επειδή ιστορικά και πολιτικά οι καταστάσεις το απαιτούν, και σε αυτούς κατατάσσονται ο Μπακούνιν και Κροπότκιν. Είτε ποσοτικά είτε ιστορικά, οι αναρχικοί έχουν διαπράξει συγκριτικά ελάχιστες βίαιες πράξεις εν' αντίθεση με τους

εθνικιστές, τους καπιταλιστές, τους μαρξιστές κ.α. Σε περιπτώσεις πολιτικών πράξεων βίας που σχετίζονταν με τον αναρχισμό ήταν σε πολύ ειδικές περιπτώσεις και ωθούνταν από αίσθηση οργής ενάντια στην αδικία και την καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Gibson (2014).

Ο Μαλατέστα (1921) υπερασπίζει την «επαναστατική» βία, αποδίδοντας της χαρακτηριστικά αυτοάμυνας, χαρακτηριστικά αναφέρει «Ο σκλάβος είναι πάντα σε κατάσταση νόμιμης άμυνας, κατά συνέπεια, η βία ενάντια στο αφεντικό του, εναντίον των καταπιεστών, είναι πάντα ηθικά δικαιολογημένη». Ωστόσο, Μαλατέστα σπεύδει να δηλώσει ότι η χρήση βίας «πρέπει να ελέγχεται μόνο από παράγοντες όπως η καλύτερη και οικονομικότερη χρήση». Gordon (2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ_3: Συνέπειες πολιτικής βίας.

Σε αυτήν την ενότητα θα γίνει μια προσπάθεια προσδιορισμού των συνεπειών που παράγονται από την πολιτική βία. Στο όνομα της ασφάλειας, το κράτος θέλοντας να περιορίσει και να κατασταλεί διαφωνίες και αντιδραστικές συμπεριφορές εναντία στην νεοφιλελεύθερη δημοκρατία καταφεύγει σε αύξηση κατασταλτικών και περιοριστικών πρακτικών. Αυτό έχει ως συνέπεια την αύξηση δαπανών για την ασφάλεια και την μεγαλύτερη χρήση πόρων σε αυτή. Αλλά και τον περιορισμό ελευθεριών και δημοκρατικών δικαιωμάτων.

3.1 Στην οικονομία

Οι οικονομικές επιπτώσεις σε φιλελεύθερες οικονομίες από την δράση ομάδων που κάνουν χρήση πολιτικής βίας, είναι σημαντικές και διακρίνονται ως άμεσες και έμμεσες. Στις άμεσες συγκαταλέγονται η ακολουθούμενη οικονομική αστάθεια, του ρίσκου των επενδύσεων και γενικότερα του αβέβαιου μέλλοντος. Όσο για τις έμμεσες χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία από τις επιθέσεις στις ΗΠΑ την 9/11. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, 2001 είχαν απώλειες 3.050 ζωές και οι ζημιές υπολογίζονται σε περίπου 80 δις \$. Swiss (2002).

Χαρακτηριστικές είναι οι αναφορές σε έκθεση του ΟΟΣΑ, για τις επιδράσεις της 11^η Σεπτεμβρίου, και την αύξηση των δημόσιων και ιδιωτικών δαπανών που αφορούν την ασφάλεια είναι πιθανό να έχουν μια μικρή, μόνιμη αρνητική επίδραση στους συντελεστές παραγωγής και στο επίπεδο της παραγωγικότητας. Η συρρίκνωση της ασφαλιστικής κάλυψης που σχετιζόταν με τρομοκρατικές ενέργειες μπορεί να έχει καταστροφικές συνέπειες για τις επενδύσεις, δεδομένου ότι οι δανειστές γίνονται επιφυλακτικότεροι απέναντι στους δυνητικούς κινδύνους, παρόλο που δεν υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για κάτι τέτοιο. Lenain et al (2002).

Στο βιβλίο τους οι Keefner and Loayza (2008), για τις επιπτώσεις των τρομοκρατικών ενεργειών στην οικονομία αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι μπορεί να έχει επιδράσει από διαφορετικές οδούς. Ενδεικτικά αναφέρουν, ότι τρομοκρατικές επιθέσεις έχουν επίδραση στις άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ), μέσα από πιθανές

καταστροφές σε υποδομές, τον αναπροσανατολισμό των δημόσιων επενδυτικών κεφαλαίων που σχετίζονται με την ασφάλεια. Ένα άλλο κόστος που προκύπτει από πράξεις πολιτικής βίας είναι τα ακριβά μέτρα ασφαλείας που πρέπει να συσταθούν. Enders and Sandler (2004).

Για μια αναπτυσσόμενη χώρα οι απώλειες είναι μεγάλες στις ΑΞΕ, που πιθανόν να είναι μια σημαντική πηγή εσόδων για αυτήν και μπορεί να έχει αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η τρομοκρατία μπορεί να επηρεάσει συγκεκριμένους κλάδους, όπως έγινε και στην περίπτωση στις 9/11 στις αεροπορικές εταιρείες αλλά και τον τουρισμό. Drakos (2004).

Η τρομοκρατία συμβάλει στην αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας όσων αφορά τα υψηλότερα ασφάλιστρα, για τους υπαλλήλους που βρίσκονται σε κίνδυνο, σε φύλαξη εγκαταστάσεων και εξοπλισμών, ασφάλιση δικτύων και μεταφορών κλπ.

Παρόλα αυτά αναφέρουν, ότι το μέγεθος του ΑΕΠ και η ποικιλομορφία της οικονομίας παίζουν σημαντικό ρόλο στην ικανότητα μιας χώρας να ανταποκριθεί στις πράξεις πολιτικής βίας, χωρίς να εμφανίζουν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις.

Οι οικονομικές επιπτώσεις είναι πιο καταστροφικές σε χώρες με μικρότερο ΑΕΠ. Η επίδραση στις θέσεις εργασίας, το ποσοστό του εργατικού είναι μεγαλύτερη για τις μικρότερα ανεπτυγμένες χώρες συγκριτικά με τις πιο ανεπτυγμένες. Ο βαθμός διαφοροποίησης διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο. Σε μια πιο διαφοροποιημένη και ανεπτυγμένη οικονομία, οι απώλειες μπορεί να έχουν προσωρινή επίδραση, καθώς οι πόροι (κεφάλαιο και εργασία) ανακατανέμονται σε άλλες δραστηριότητες. Keefer and Loayza (2008).

Οι Enders and Sandler (2006) στο βιβλίο τους, “*The Political Economy of Terrorism*”, κάνουν λόγο για τις διαφορετικές συνέπειες που έχει η πολιτική βία, σε αναπτυσσόμενες χώρες σε σύγκριση με τις ανεπτυγμένες αλλά και τις διαφορετικές επιπτώσεις της διεθνής σε σύγκριση με την εγχώρια πολιτική βία.

3.2 Στους πολιτικούς θεσμούς-πολιτικές ελευθερίες- δημοκρατικά δικαιώματα.

Ο «πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία», με επίσημη ημερομηνία έναρξης την 11 Σεπτεμβρίου 2001, στην πραγματικότητα προσδιορίζεται αρκετά χρόνια πιο πριν. Χαρακτηρίστηκες είναι μια σειρά αντιτρομοκρατικές νομικές ρυθμίσεις και άλλα μέτρα που διογκώνουν την απόσταση ανάμεσα στους αντιπροσωπευόμενους και στους αντιπροσώπους της φιλελεύθερης δημοκρατίας όπως την γνωρίσουμε, τουλάχιστον σε σχηματική μορφή από το Διαφωτισμό και βαθαίνουν την κρίση του αστικού αντιπροσωπευτικού συστήματος. Το όποιο σε θεωρητικό επίπεδο τουλάχιστον βασίζεται, στην ελεύθερη διαμόρφωση της βούλησης και στην ελεύθερη έκφραση του εκλογικού σώματος.

Στην ουσία όμως, κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτικοί παράγοντες φαλκιδεύουν αυτή την ελευθερία ή για την ακρίβεια, την καθιστούν ταξική, υπαρκτή για την κυρίαρχη τάξη και τα ευπορότερα κοινωνικά στρώματα, φενάκη για την εργατική τάξη και τα φτωχότερα λαϊκά στρώματα. Ρούσης (2008).

Η φράση από όλο το δυτικό πολιτικό φάσμα «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» συμβάλει στον ακόμα μεγαλύτερο περιορισμό των δημοκρατικών δικαιωμάτων, ακόμα και σε θεσμικό επίπεδο. Με τον περιορισμό της ελεύθερης διάδοσης και διαπάλης των ιδεών και κατά συνέπεια, της ελεύθερης έκφρασης της βούλησης του εκλογικού σώματος. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα στην χώρα μας, η αντιτρομοκρατική νομοθεσία εισήγαγε στοιχεία ποινικοποίησης του φρονήματος, πέρα από εκείνα που ήδη υπήρχαν στον ποινικό κώδικα. Μέσα από τους νόμους 2928/2001 και 3251/2004. Αλλά σε αυτή την μετάλλαξη του περιορισμού των ελευθεριών και δημοκρατικών δικαιωμάτων συνεπικουρεί και η ΕΕ με την απόφαση 2002/475/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Μανωλεδάκης (1998).

Τα παραπάνω έρχονται προσθετικά στην προγενέστερη πολιτική προετοιμασία μέσα από αποφάσεις που προσέδωσαν νέα προοπτική στον αγώνα κατά της «τρομοκρατίας», κυρίως με δίωξη ριζοσπαστικών ιδεών που πιθανόν να οδηγήσουν στην πολιτική βία. Τα κράτη μέλη της ΕΕ υποχρεούνται να εναρμονίσουν την νομοθεσία τους, ώστε να θεωρείται τρομοκρατία «η δημόσια πρόκληση για τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος», που ως δημοσία πρόκληση νοείται, η διάδοση

ιδεών υποκίνηση τρομοκρατικών αδικημάτων όπως αυτά περιγράφονται στην απόφαση του πλαισίου του 2002. Καλτσώνης (2008).

Για τις ΗΠΑ αυτό έχει ξεκινήσει από το 2007, με την ψήφιση άρθρων όπως το 899Α που αφορά την πρόληψη της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης και την εγχώρια πολιτική βία, η οποία χαρακτηρίζει ως βίαιη ριζοσπαστικοποίηση την υιοθέτηση ή την προώθηση εξτρεμιστικών πεποιθήσεων που προωθούν την βία η οποία απορρέει από πολιτικές ιδέες. Ως βία που βασίζεται σε ιδεολογικές αιτίες σημαίνει τη χρήση, το σχεδιασμό χρήσης, την απειλή χρήσης δύναμης ή βίας από μια ομάδα ή πρόσωπο για να προωθήσει τις πολιτικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές πεποιθήσεις του προσώπου ή της ομάδας.

Η ιδεολογική λειτουργία των προαναφερθέντων νομοθετημάτων, τόσο σε Ευρώπη όσο και σε ΗΠΑ, συμβάλλει στη δημιουργία κλίματος εκφοβισμού και περιστολής των ριζοσπαστικών ιδεών, των πολιτικών και ιδεολογικών αντιλήψεων που αμφισβητούν το φιλελεύθερο κοινωνικό-οικονομικό δυτικό πολιτικό οικοδόμημα.

Ένας από τους σκοπούς του αντιτρομοκρατικού αγώνα αποτελεί η αποδυνάμωση του κοινοβουλίου ως κέντρο εξουσίας. Μέσα από την μεταφορά του κέντρου βάρους του αντιτρομοκρατικού αγώνα στην εκτελεστική εξουσία και στην κρατική γραφειοκρατία στο τμήμα τουλάχιστον που περιλαμβάνει την καταστολή. Μανιτάκης (2004).

Η αποδυνάμωση του κοινοβουλίου περνά μέσα από την ενίσχυση των κατασταλτικών μηχανισμών. Η ενίσχυση του δυναμικού, των μέσων αλλά κυρίως των νόμιμων δυνατοτήτων δράσης των κατασταλτικών μηχανισμών είναι ευδιάκριτη με το πρόσχημα της ασφάλειας και την καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Καλτσώνης (2008).

Ενδεικτικά είναι τα ακόλουθα στοιχεία προς αυτήν την κατάσταση, ο χαρακτηρισμός κάποιου ως του υπόπτου φτάνει για την ηλεκτρονική καταγραφή των στοιχείων του, στην βάση της συνθήκης Σέγκεν. Τα συστήματα κατόπτευσης δημόσιων χώρων, επίσης που δρουν ουσιαστικά χωρίς πραγματικό έλεγχο. Τα διαρκεί παράδειγμα υποκλοπής επικοινωνιών, μέσα την χρήση του νομού 3649/2008. Η ΕΥΠ,

μέσα από την χρήση τέτοιων νομοθετημάτων και το γενικόλογό χαρακτηρισμό «εθνική ασφάλεια», συμπεριλαμβάνει σε αυτήν την προώθηση των πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών και εν γένει εθνικών στρατηγικών συμφερόντων της χώρας. Μέσα από την πρόληψη και αντιμετώπιση δραστηριοτήτων που αποτελούν απειλή για τα προαναφερθέντα πεδία.

Το άρθρο 188 ΙΗ παρ. 1 στοιχ. α' της Συνθήκης της Λισσαβόνας, το οποίο αναφέρει τη λεγόμενη «ρήτρα αλληλεγγύης», η οποία περιγράφει την δυνατότητα στρατιωτικής επέμβασης στο εσωτερικό των κρατών μελών για την όχι απλά καταστολή τρομοκρατικής απειλής αλλά και την πρόληψη της. Επίσης από τις αρχές του προηγούμενα αιώνα και υπό το φόβο της κομμουνιστικής απειλής πολλά κράτη είχαν θέσει νομούς, παρομοίους με τον ιταλικό του 1926, ο οποίος προέβλεπε ποινικές κυρώσεις και διοικητικά μέτρα για όσους διέπρατταν ή δήλωναν την ενσυνείδητη πρόθεση να διαπράξουν πράξεις που είχαν ως σκοπό τη βίαιη ανατροπή των κατεστημένων εθνικών, κοινωνικών ή οικονομικών θεσμών του κράτους, την παρενόχληση ή παρεμπόδιση της δράσης των κρατικών αρχών, έτσι που να βλάπτονται τα εθνικά συμφέροντα, όσον αφορά την εσωτερική κατάσταση ή τη διεθνή θέση του κράτους.

Προς αυτήν την κατεύθυνση είναι και το φαινόμενο των αόριστων ποινικών νόμων και των αστυνομικών εξουσιών που παρέχονται μέσω των ειδικών ανακριτικών πράξεων εναντίον στην αντιμετώπιση της τρομοκρατικής απειλής. Ένα ακόμα στοιχείο είναι και η είσοδος των ενόπλων δυνάμεων για την “διαφύλαξη” της δημόσιας τάξης, μέσω των νομοθετικών μεταβολών στις οποίες προέβησαν η Ιταλία, η Γερμανία, η Αυστραλία, η ΗΠΑ και ασφαλώς η Ελλάδα. Η αντιμετώπιση των λεγόμενων «ασύμμετρων απειλών», σε εγχώριο επίπεδο όσο και επίπεδο ΕΕ, έχει περιέλθει στην πολιτική ημερήσια διάταξη. Αλιβιζάτος (1995).

Η στενότερη συνεργασία των κρατών στον πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία έχει συμβάλει στην μεγαλύτερη μεταφορά εξουσιών σε διακρατικούς αλλά και σε διεθνείς οργανισμούς. Επιβάλλεται έτσι η αφαίρεση εξουσιών από τις εκλεγμένες κυβερνήσεις, στην βάση που αυτές είναι εκλεγμένες δημοκρατικά τουλάχιστον στο δυτικό κόσμο. Καρκατσούλης (2008).

Η περίοδος μετά το 1990, με αιχμή τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» αποτελεί μια περίοδο κατά την οποία θεσμοθετούνται ουσιαστικά ρήγματα στον κοινοβουλευτισμό και στις ελευθερίες. Παρόλα αυτά δε σημαίνει ότι το προηγούμενο διάστημα μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο, δεν διακρίνονται τέτοιες διολισθήσεις, περιορισμού ελευθεριών, δικαιωμάτων κλπ. Η δεκαετία όμως του '90, μέσα από την μεταβολή του διεθνούς συσχετισμού των δυνάμεων, την εξάντληση των δυνατοτήτων του κεϋνσιανού μοντέλου διαχείρισης και η όξυνση των ενδοϊμπεραλιστικών ανταγωνισμών οι οποίες διογκώνονται διαρκώς, συνέβαλαν αποφασιστικά προς την ένταση και τη διόγκωση του φαινομένου. Αλιβιζάτος (1995).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ζήτημα της βίας στα πλαίσια της πολιτικής οργάνωσης μιας κοινωνίας αποτελεί ένα διαχρονικό αντικείμενο μελέτης για πολλούς ερευνητές από τη αρχή της σύστασης του αστικού κράτους. Και αυτό διότι αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την σύσταση του. Η δυσκολία πια, της ανάλυσης του και προσδιορισμού της προσκρούει στο γεγονός ότι οι κοινωνίες έχουν γίνει πολύ πιο πολύπλοκες και ο οικονομισμός περιλαμβάνεται σε όλες τις εκφάνσεις τους. Και αυτός απαιτεί περισσότερα κανονιστικά και νομικά πλαίσια. Το ζήτημα της βίας είναι κατά βάση υλιστικό, τότε το κράτος που δρα στα πλαίσια εφαρμογής νεοφιλελεύθερων πολιτικών. Κάνει την χρήση της όσον το δυνατόν αποδοτικότερη προς την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας αυτού του μοντέλου κοινωνικό-οικονομικής οργάνωσης της κοινωνίας.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρόλα αυτά απαιτείται στην βάση οργάνωσης της κοινωνίας στο νέο-φιλελεύθερο δημοκρατικό πρότυπο, η παραχώρηση εξουσιών είτε σε διεθνής οργανισμούς είτε σε αυτοδιοίκητους θεσμούς. Σε αυτήν την στρατηγική θα μπορούσαν να επικεντρωθούν και να υπάρξουν επιχειρήματα για μη δημοκρατικές πρακτικές και αποφάσεις που θα έπρεπε να λαμβάνονται στα πλαίσια του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Έτσι παρατηρείται ένα κλίμα αποποίησης εύθυνων σε ένα πεδίο που οι φορείς της εξουσίας δεν είναι εμφανείς. Παρόλα αυτά το ΚΜΒ μπορεί να δείχνει υπαναχώρει, όχι όμως να αδυνατεί και επανεμφανίζεται με ένταση και βαρβαρότητα όταν οι συνθήκες δεν προάγουν την νεοφιλελεύθερη δημοκρατία και τον οικονομισμό που την διακρίνει.

Όσο και αν το ΚΜΒ δείχνει να περιορίζεται, η ΕΕ και άλλοι διεθνής οργανισμοί δεν μπορούν να υπάρξουν ως ενοποιημένη οντότητα χωρίς αυτό. Ακόμα και αν το κράτος θέλει να αποποιηθεί-παραχωρήσει στοιχεία της εξουσίας του, οι μετέχοντες στην αγορά, υπόκεινται στις κρατικές απαγορεύσεις και απευθύνονται σε κράτος με απαιτήσεις.

Με την αποδοχή ότι τα το κράτος δρα στα πλαίσια του κοινού καλού, μέσω της χρήση της ΚΜΒ ιστορικά και μόνο αντιλαμβανόμαστε ότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Και εδώ διακρίνεται και η ορθότητα της αναρχικής θεώρησης για την λειτουργία του κράτους, ότι δομήθηκε μόνο πάνω στην εμφάνιση της ανισότητας της οικονομικής

σφαίρας. Σε αυτή την λογική για την αναρχική ιδεολογία η κρατική κατασκευή για την οργάνωση της κοινωνίας στην βάση της αποκλειστικότητας της βίας είναι απορριπτέα και τα χαρακτηριστικά της προστατευτικότητας υπερκαλύπτονται από πολλούς καταπιεστικούς θεσμούς όπως ο στρατός, η αστυνομία και οι φυλακίσεις.

Για τους αναρχικούς θεωρητικούς η πολιτική βία αποτελεί αναγκαίο κακό, που διακρίνεται σε δυο προσδιοριστικά στοιχεία, ο φόβος για έκθεση στην βία των επαναστατικών προοπτικών και η αναγκαιότητα για την κοινωνική μεταβολή. Όλοι όμως οι αναρχικοί θεωρητικοί δείχνουν μια γενικότερη απέχθεια σε αυτήν και στην όσο το δυνατόν ελαχιστοποίηση της χρήσης της για την πολιτική μεταβολή. Αυτή η απέχθεια πηγάζει από το γεγονός ότι η βία περιλαμβάνει στοιχεία επιβολής και κυριαρχίας που είναι ξένες προς τις αναρχικές αξίες και αρχές.

Οι αιτίες της πολιτικής βίας δεν θα μπορούσαν να μην πηγάζουν από την φτώχεια και την ανισότητα. Αυτά παράγουν οργή, και τα άτομα που την βιώνουν θα μπορούσαν να την διοχετεύσουν συμπαρατασόμενοι με ομάδες που έχουν ως πρακτική τους την χρήση πολιτικής βίας. Παρόλα αυτά τα εμπειρικά δεδομένα δείχνουν ότι η φτώχεια δεν αποτελεί την μοναδική αιτία, αλλά υπάρχουν και άλλα στοιχεία επίδρασης όπως αυτά των χαρακτηριστικών μια χώρας της πολιτικής κινητικότητα κ.α που συμβάλουν στην ανάπτυξη της πολιτικής βίας. Για την αναρχική θεώρηση η πολιτική βία διακρίνεται σε αυτή των καταπιεσμένων και των καταπιεστών. Η καταπιεστική βία είναι πολλαπλάσια συγκριτικά με την επαναστατική βία και αποτελεί όπλο έναντι στην αδικία, την ανισότητα και την φτώχεια που αναπαράγεται στην βάση νεοφιλελεύθερης οργάνωσης της κοινωνίας.

Το γεγονός ότι η αναρχική ιδεολογική προσέγγιση επιδιώκει μια κοινωνία που δεν θα διέπεται από εξουσιαστικές σχέσεις, που δεν θα διακρίνεται από βλέψεις προς την νομή της εξουσίας και ιδίων υλικών οφελών θα πρέπει να αποτελέσει ένα στοιχείο διάκρισης από τις άλλες μορφές πολιτικής βίας. Η χρήση πολιτικής βία αποτελεί αναγκαίο κακό για το τερματισμό της εκμετάλλευσης, των κοινωνικών ανισοτήτων και της φτώχειας.

Η φιλελεύθερη δημοκρατία παρά αυτά, φαίνεται να βρίσκεται σε ένα δίλημμα από την μια η ελευθερία που επιδιώκει να προσφέρει στο οικονομικό επίπεδο και από

την άλλη η διόγκωση της ανισότητας και της φτώχειας που παράγεται από αυτήν. Τα αποτελέσματα αυτού είναι βιαία ξεσπάσματα μέσα από πράξεις πολιτικής βίας που απειλούν την νέο-φιλελεύθερη δημοκρατία και τις κυρίαρχες πολιτικές ομάδες. Αυτό είναι και το στοιχείο που την κάνει να στέκεται επιθετικά εναντία στην πολιτική βία ομάδων που την απειλούν, να χαρακτηρίζεται αυτές τις ομάδες τρομοκρατικές μέσα σε ένα γενικότερο πλαίσιο αοριστίας που εκμηδενίζει τα προτάγματα της για πλουραλιστική κοινωνία μέσα από την διαπάλη των ιδεών και την ελεύθερη έκφραση.

Ο «πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία» αποτελεί εδώ και κάποιες δεκαετίες, ειδικότερα μετά την 9/11, ένα όπλο για την νεοφιλελεύθερη δημοκρατία, που της προσφέρει όλη την ιδεολογική κάλυψη ώστε να προωθήσει μετρά που περιστελλουν ελευθερίες, κοινοβουλευτισμό και δημοκρατικά δικαιώματα. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο εθνική ασφάλεια που «τσουβαλιάζει» από τον ορισμό της τρομοκρατίας, μέχρι τον συμψηφισμό της εθνικής ασφάλειας με την οικονομική ανάπτυξη και την νεοφιλελεύθερη οικονομία.

Έτσι μέσα από ένα νομικό και σε δικαστικό οπλοστάσιο που κατασκευάζεται όλο αυτό το διάστημα χαρακτηρίζεται τρομοκρατία οτιδήποτε αμφισβητεί την νεοφιλελεύθερη δημοκρατία.

Η ασφάλεια αποτελεί ως μια προσπάθεια θωράκισης του φιλελεύθερου μοντέλου με κατασταλτικά μέσα. Χωρίς να συνυπολογίζεται το επίπεδο περιορισμού των δημοκρατικών δικαιωμάτων και των ελευθεριών που προκύπτουν. Και όσες πράξεις πολιτικής βίας πραγματοποιούνται θα αποτελούν το πρόσχημα για νέα κατασταλτικά μέτρα, στο όνομα της ασφάλεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αλιβιζάτος Ν.,(1995), *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974*, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, 1986, σελ. 339, 348, 387, 391, 398.
- Καλτσώνης Δ.,(2008), *Η κατασταλτική λειτουργία του κράτους στην ΕΕ και η τρομοκρατία, εισήγηση στην Επιστημονική Διημερίδα (29.2-1.3.2008) του Γενικού Τμήματος Δικαίου του Παντείου Πανεπιστημίου με θέμα «Ελευθερίες – Δικαιώματα – Ασφάλεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση», στον υπό δημοσίευση τόμο των πρακτικών της διημερίδας.*
- Καλτσώνης Δ. (2008), *Η ποινικοποίηση των ιδεών στη σύγχρονη αστική δημοκρατία, περ. Ουτοπία, τευχ. 81, 2008, σελ. 49-62.*
- Καρκατσούλης Π.,(2008), *Η προϊούσα έκπτωση της νομοθετικής λειτουργίας στην Ελλάδα, στον τόμο Ξ. Κοντιάδης – Χ. Ανθόπουλος (επιμ.), Κρίση του ελληνικού πολιτικού συστήματος; Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, σελ. 177-180.*
- Κουράκης Ν., (2006), *Περί βίας, μορφές, έννοια, διακρίσεις και έκταση της σύγχρονης βίας.*
- Κριτομιλίδης Μ.Π.,(2014), *Νεότερη πολιτική θεωρία, Νομική βιβλιοθήκη, πέμπτη αναθεώρηση έκδοση.*
- Μανιτάκης Α., (2004) *Τρομοκρατία και δικαιώματα, Αθήνα, εκδ. Σαββάλας, σελ 213.*
- Μανωλεδάκης Ι., (1998), *Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του ποινικού δικαίου, Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα, 1998, σελ. 31-33, 37, 195-197.*
- Μαρκαντωνάτου Β.Μ., (2009), *Το κράτος και το μονοπώλιο της βίας, θεωρήσεις και μεταβολές, έκδοσης Παπαζήση, Αθήνα.*
- Μαρξ Κ., (1864), *Ιδρυτική Διακήρυξη της Διεθνούς Ένωσης Εργατών.*
- Μαρξ Κ. (1875), *Κριτική του Προγράμματος της Γκότα ή κριτική του προγράμματος του εργατικού κόμματος.*
- Μπένγιαμιν Β.,(2014), *Για μια κριτική στην βία, έκδοσης ελευθερία κουλτούρα, Δεκέμβριος 2014, μετάφραση Λεωνίδα Μαρσιανός. (σελ.3-5-7).*

- Ρούσης Γ., (2008), *Ο Μαρξ γεννήθηκε νωρίς*, Αθήνα, εκδ. Γκοβόστη, 2008, σελ.223.
- Φεραγιόλι Λ.,(1985), *Αυταρχική δημοκρατία και Κριτική της πολιτικής*, Αθήνα, εκδ. Στοχαστής, 1985.
- Φεραγιόλι Λ.,(2015), *Βία και πολιτική*, εκδ. Στοχαστής, σελ. 21-23.
- Χαμπερμαν Γ. (2006), *Η Εποχή των Μεταβάσεων*, μετάφρ. Μαρία Τοπάλη, Ελίζα Παπαδάκη, *Scripta*, Αθήνα, 2006 σελ.126.
- Χιρτς Γ.,(2000), *Θεωρητικές Παρατηρήσεις πάνω στο Αστικό Κράτος και την Κρίση του*, στο Πουλαντζάς, Νίκος, *Η Κρίση του Κράτους*, εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, (σελ. 249).
- Χατζής Α.,(2004), *Η Επίσημη Ιδεολογία της Παγκοσμιοποίησης: «Νεοφιλελευθερισμός», Φιλελευθερισμός και Οικονομική Επιστήμη*, Δημοσιεύθηκε στο *Express* (29/2/2004).

Ξένη

- Abadie A.,(2004), *Poverty political freedom an the roots of terrorism*, national bureau of economic research, 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, MA 02138.
- Adeyemo D., (2000), *Traditional versus change or what is the new Conceptual and scientific explanation of politic all about*. *J. Policy Initiatives* 2:25 -40.
- Bakunin M., (1972), *Bakunin on Anarchism*. Ed. and Trans. Dolgoff, S. *Black Rose Books, London*.
- Balcells L. (January 2015), *Political Violence: an Institutional Approach*. *Duke University*.
- Brenner, Neil, Theodore, Nick (επιμ.), *Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe*, *Blackwell Publishers, Oxford*, 2002.
- Brockett C. D., (1992), *Measuring Political Violence and Land Inequality in Central America*, *The American Political Science Review*, Vol. 86, No. 1. (Mar., 1992), pp. 169-176.p.203. Abadie A.,(2004), *Poverty political freedom an the roots of terrorism*, national bureau of economic research, 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, MA 02138.

- *Bufacchi V., (February 2005), Two Concepts of Violence Article in Political Studies Review, University College Cork, p. 199.*
- *Doyle K.,(1995), “Noam Chomsky on Anarchism, Marxism & Hope for the Future.” Red and Black Revolution.*
- *Dudley BJ (1973): Instability and political order: Politics and crises in Nigeria. Ibadan: Ibadan University, Press.*
- *Drakos K., 2004, “Terrorism-Induced Structural Shifts in Financial Risk: Airline Stocks in the Aftermath of the September 11th Terror Attacks.” European Journal of Political Economy 20:435–46.*
- *Enders, W., and T. Sandler. 2004, “What Do We Know about the Substitution Effect in Transnational Terrorism?” In Research on Terrorism: Trends, Achievements, Failures, ed. Andrew Silke, 119–37. London: Frank Cass.*
- *Enders, W., Sandel T.(2006), The Political Economy of Terrorism, Cambridge University Press, University New York.*
- *Farbstein S. H., (2014), Reflections on the Question of When, if Ever, Violence Is Justified in Struggles for Political or Social Change, Based on Remarks Delivered in Honor of Nelson Mandela, 1918–2013.*
- *Finney, L.D. (1987), A rational choice theory of revolution and political violence. Unpublished dissertation. Ph.D. University of Maryland, College Park. p. 196.*
- *Gibson M.R., (2014) Anarchism , violence and social transformation, University of Queensland, School of Political Science and International Studies, Prepared for The Australian Political Studies Association 2014 Annual Conference, University of Sydney.*
- *Ginsberg B., (1982), The Consequences of Consent: Elections, Citizen Control and Popular Acquiescence. Reading, MA: Addison-Wesley.*
- *Glimenakis A.A. (2011),Anarchy in the Cradle of Democracy: A Review of the Roots, Convictions and Place of Anarchism in Modern Greece, Presented to the Department of Government Franklin & Marshall College, Independent Study in Partial Fulfillment of the Requirements for Departmental Honors.*
- *Globalizing Resistance (2004), The State of Struggle, Pluto Press, London, Κεφάλαιο 5 “Resistance to Neoliberalism in Australia and Oceania”.*

- Gordon, U (2008). *Anarchy Alive!* Pluto Press, London.
- Hall, S., Winlow S.,(2003), *Rehabilitating Leviathan: Reflections on the state, economic regulation and violence reduction*, στο: *Theoretical Criminology*, 7, (2), 2003.
- Haralambos, M. & Heald, R. (1988), 2nd Edition. New Delhi: Oxford University Press.
- Hay C.,(1996), *Re-Stating Social and Political Change*, Open University Press, Buckingham, 1996.
- Hinton, Alexander Laban (2002), 'The Dark Side of Modernity. Toward an Anthropology of Genocide', in Hinton (ed.), pp. 6.
- Hirsch J., (April 2003), *The State's New Clothes: NGOs and the Internationalization of States*, στο: *Rethinking Marxism*, vol. 15, 2,. p. 249).
- Hirschman O. A., (1970), *Excerpt from Chapter Eight Exit, Voice and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations and States*.
- Honderich, T. (2002), *After the Terror*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kalyvas A.,(2002), *The Stateless Theory: Poulantzas's Challenge to Postmodernism*, στο: *Stanley Aronowitz and Peter Bratsis (επιμ.), Paradigm lost: State theory reconsidered*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Jones, Martin, Ward, Kevin, *Excavating the Logic of British Urban Policy: Neoliberalism as the "Crisis of Crisis-Management"* στο: *Brenner, Neil, Theodore, Nick (επιμ.), Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe*, Blackwell Publishers, Oxford, 200, p. 128.
- Keefer P. , Loayza N., (2008).*Terrorism, Economic Development, and Political Openness*, Cambridge University Press p.17-19,21-22.
- Kropotkin P., (1899), *Memoirs of a Revolutionist*. Boston, Houghton.
- Krueger A.,(2004), *What Makes a Terrorist: Economics and the Roots of Terrorism*. Princeton: Princeton University Press.
- Krueger A., and Laitin D. (2008), "Kto Kogo? A Cross-Country Study of the Origins and Targets of Terrorism." In Philip Keefer and Norman Loayza,

eds., Terrorism, Economic Development, and Political Openness. Cambridge: Cambridge University Press.

- *Kurrild-Klitgaard P., Justesen K. M. & Klemmensen R.,(2006),The political economy of freedom, democracy and transnational terrorism, Dept. of Political Science, University of Copenhagen.*
- *Lee A. ,(2011)Who Becomes a Terrorist?: Poverty, Education, and the Origins of Political Violence, Department of Political Science at Stanford University.*
- *Lenain P., Bonturi M. and KoenV.,(2002). The economic consequences of terrorism economics department working paper No. 334. OECD 2002.*
- *Macpherson C.B., (1972). Ο πραγματικό κόσμος της Δημοκρατίας . Νέα Υόρκη: Oxford University Press.*
- *Martin B., (1994), Protest in a liberal democracy, Published in Philosophy and Social Action, Vol. 20, Nos. 1-2, January-June 1994, pp. 13-24.*
- *McCamant J., (1984), "Governance without blood: social science's antiseptic view of rule; or, the neglect of political repression." In Michael Stohl and George A. Lopez (eds.), The State as Terrorist. Westport: Greenwood, pp. 11-42.*
- *Offe, C., (1972),Strukturprobleme des kapitalistischen Staates: Aufsätze zur Politischen Soziologie, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, σελ 83.*
- *Otite O., (1999). "On con" icts, their resolution, transformation, and management" in Otite Onigu, and Albert Olawale Isaac (eds.) Community con" icts in Nigeria: Management, Resolution and Transformation, Spectrum Books, Ibadan, Nigeria*
- *Parkin F., (1979. Marxism and Class Theory: A Bourgeois Critique. London: Tavistock.*
- *Proudhon P.J., (2007). What is Property? Eds. Kelley, D, R and Smith, B, G. Cambridge University Press, Cambridge.*
- *Straus M.A. (1999). The controversy over domestic violence by women: a methological, theoretical, and sociology of science analysis. In Violence in Intimate Relationships, ed. B Ximena, E Arriaga, S Oskamp, et al., pp. vii, 17–44. Newbury Park, CA: Sage.*

- *Swiss R. (2002) Natural catastrophes and man-made disasters 2001: man-made losses take on a new dimension, Sigma No1, Zurich: Swiss Re.*
- *Tunde C., Frederick O.,(2013), A Conceptual Review Of Mass Media And Political Violence In Nigeria Between 1999 and 2013, vol 2013.p17-19.*
- *Tyavwase A. T, Kingsley C. N. & Aondowase T.(2013) Political Violence and its Effects on Social Development in Nigeria, International Journal of Humanities and Social Science, Vol. 3 No. 17; September 2013.*
- *Wade F. C. (1971), ‘Comments and Criticism on “On Violence” ’, Journal of Philosophy, 68 (12), p. 369–77.*
- *Williamson, J. (2004) “A short History of the Washington Consensus”, Institute for International Economics.*

Διδακτικές πηγές

- <https://www.researchgate.net/publication/4780708>.
- <http://links.jstor.org/sici?sici=0003-0554%28199203%2986%3A1%3C169%3AMPVALI%3E2.0.CO%3B2-M>
- http://journals.cambridge.org/abstract_S0043887111000013
- <http://perma.cc/D5X2-G2RR>.
- <http://www.anc.org.za/centenary/main.php?id=77&p=4>.
- www.oed.com. Accessed August 22, 2016.
- www.spunk.org/library/writers/rocker/sp001495/rocker_as1.html.
- <http://www.lewrockwell.com/north/north180.htm>.

